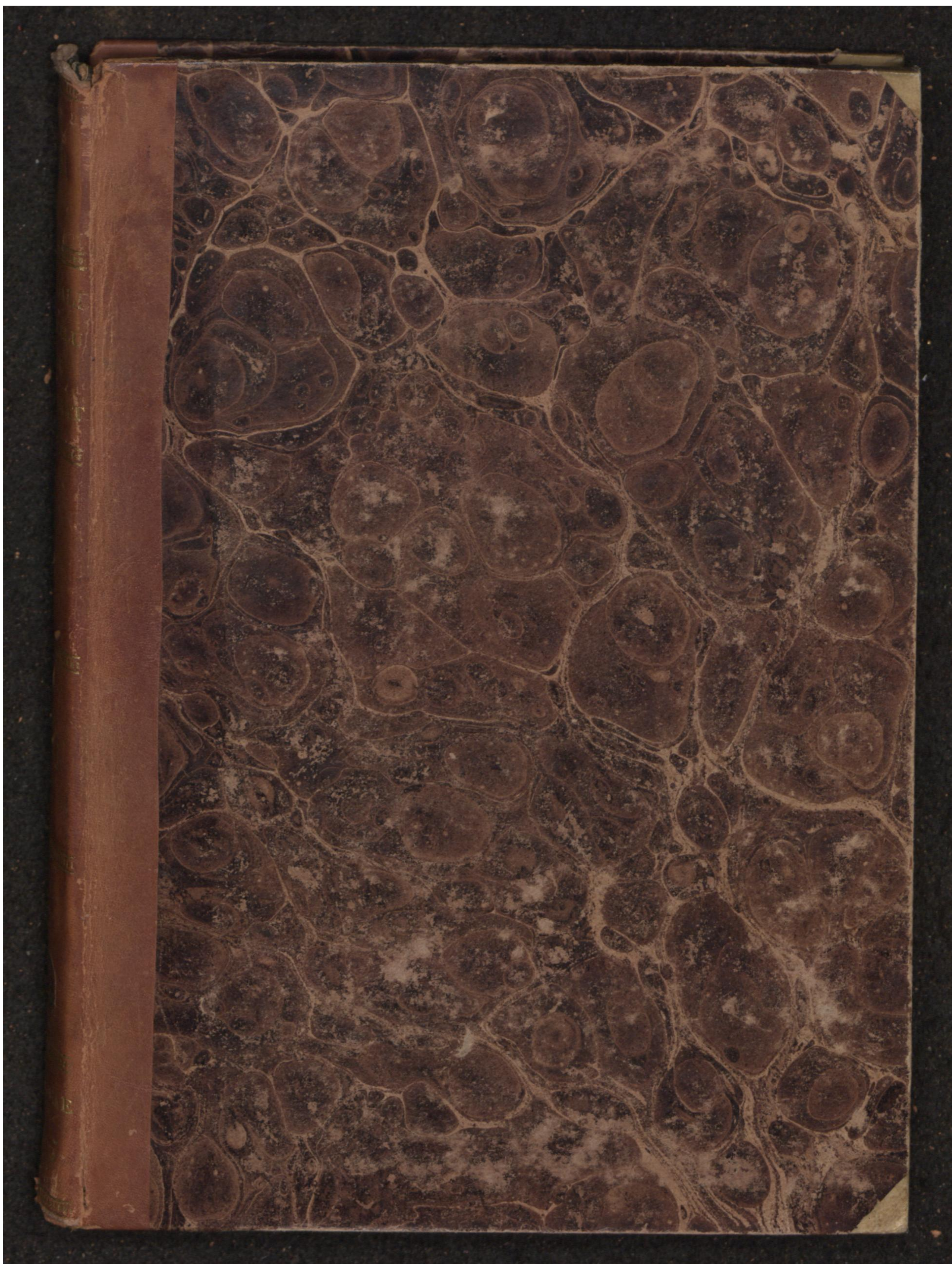
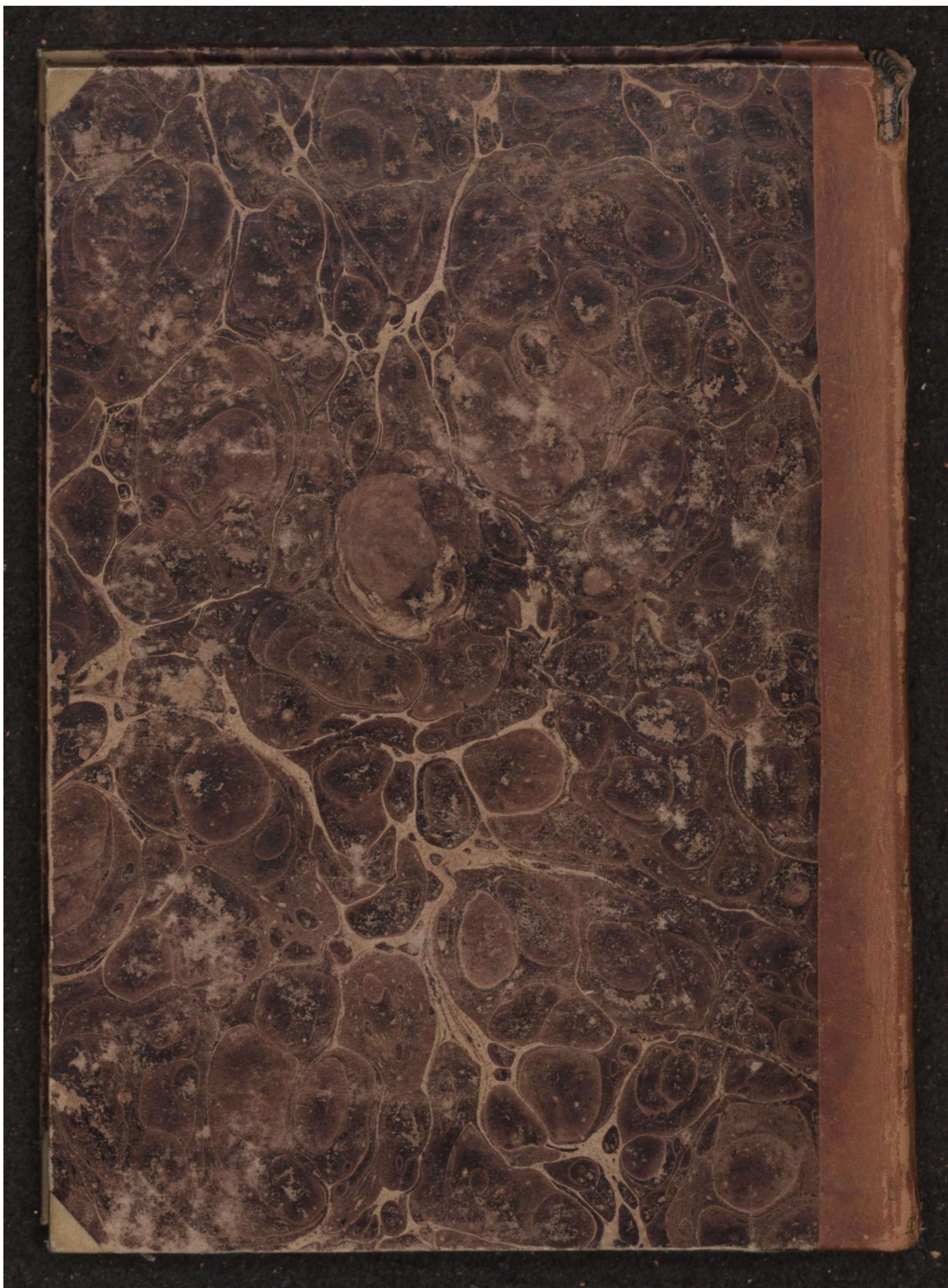
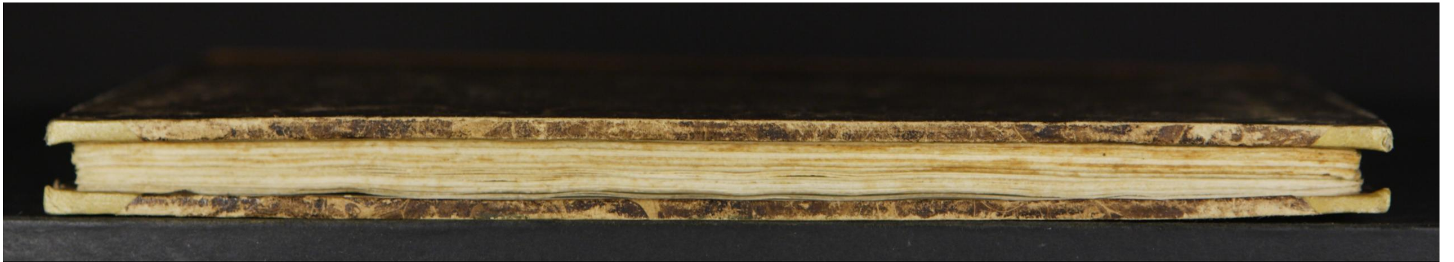

VII
BEROAL
OPUSCULI
DE
FELICITA
86
77
BONONIAE
1495

Philippi Beroaldi de felicitate opusculum.

[illegible] oes [illegible]

2 An voluptas sit summa felicitas

3 Voluptatem non esse summum bonum

An gloria sit summa felicitas

Gloriam non esse summam felicitatem

6 An in potentia sit beata felicitas

7 Potentiam non esse summum bonum

8 An divitie sint summa bonorum

Divitias non esse summam felicitatem

An virtus sit ~~[illegible]~~ vite bonum

AD ILLVSTREM MARCHIONEM IACOBVM BADENSEM PHI LIPPI BEROALDI BONO NIENSIS EPISTOLA.

ſ Oleo ipſe mecũ Illuſtris Marchio cumprimis admirari iuuenes illos: qui nobilitate ſplẽdẽtes/opibus pollentes/in gremio luxuriantis fortunæ molliter educati litteras tamen non aſpernant̃ : Nec eruditos / eruditorumq; cõſuetudinẽ faſtidiẽter illudunt : Adeo bona mens bonaq; fortuna rarenter copulãtur: quotus enim quiſq; ex globo nobiliorum eloquentiæ ſtudet ? quotus quiſq; aut eruditus eſt aut eruditionis affectator ? E contrario cõpluſculos uideas : De opulentioribus loquor: qui ubi occeperint adoleſcenturire Se totos dedant belluinis uoluptatibus : q̃bus litteratorium gymnaſium carcer eſt : Doctrina ſupplicium: qui ſpretores ſunt ſtudiorum: oſores ſtudioſorum : Tu uero Clariſſime Iacobe in ampliſſimis fortunarum bonis poſitus imperatorio ſtemate prefulgens : inter opes principales indulgenter enutritus iuuenis immo adoleſcens adhuc / Studia litterarũ ſitienter amplexaris . Doctos foues. Dasq; iugiter operã: ut Nataliũ tuorũ

Laus Marchionis Iacobi.

C22

splēdor eruditione magis magisq; illustretur. ue nisti non pridem una cum duobus clarissimis fra tribus ad Gymnasium hoc nostrum: ut ingeniū ingenuis disciplinis excoleres ordinemq; schola sticorum: immo ipsum ut uerius loquar gymnasi um exornares: Nam cū ceteri ferme scholastici ex gymnasio litterario ornamēta querere soleant: tu ipsi gymnasio maxīo es ornamēto honestamēto q;. Degis hic nitide et magnificēter famulicio co pioso/comitatu decētissimo: cultu splēdidissimo monstrabilis: Adeo ut nullus annos abhinc plu rimos fuerit ī ordine scholasticorū te uno magni ficentior illustriorq;. Agis prorsus principē Ma ximiq; principis filium: Nihil prorsus degenerās a claritudīe nataliū. Tibi pater est Illustrissimus Marchio Badensis Christophorus Augustissimi Romanorum imperatoris Federici tertii ex soro re nepos: qui animi magnitudine uirtutisq; pre stātia ceteris totius Germaniæ principibus haud dubie antecellit: Sine quo nihil memorabile per hosce annos ab Inclytissimo Maximiliano gestū est: Cui ducatus bellici primæ partes consensu germanorum deferuntur: Apud quos fortissimi principis nomē meritissimo assecutus est. Quid memorem prosapiæ tuæ Badensis uetustatem?

Laus Marchio nis patris

In qua complusculi rerum gestarum claritudine fulserunt. in qua Archiepiscopi non pauci floruerũt: quos Romani Imperatoris electores primarios legitimosq; extitisse nemo non nouit. Quid referam Ciuitatem Badensem: In qua badensis familia diutissime est dominata: Inclytã famigeratamq; censeri inter latissimæ germaniæ Ciuitates/quæ haud longe a Rheno inter amnes memoratissimo sita Duarum arciũ munitionibus prope inexpugnabilis conspicitur: Vbi thermæ sunt salutares: Vbi inscriptio uetustissima litteris iam senio exolescentibus indicio est Antoninũ Romanum Imperatorẽ illius urbis cõditorem extitisse. Illud silenter preterire nec uolo nec possum: Te mi Iacobe transmontanorũ Nobilissime Nexu sanguinis ac necessitudinis arctissimo cohere re sacratissimo Imperatori Maximiliano: q deus est terrenus: Cui uel notũ esse tantũmõ summus est honor. Hec stemmata tam clara: tam splendida non te insolentem reddunt ut multos: Sed comem affabilemq; præstãt ut paucos: sitientemq; litteraturæ istius politioris: Cuius nos iam pridẽ sumus professores. Et cum domi habeas eruditos uoluisti tamen nostræ: quantulacũq; est: eruditionis gustũ libamentaq; attingere: Voluisti

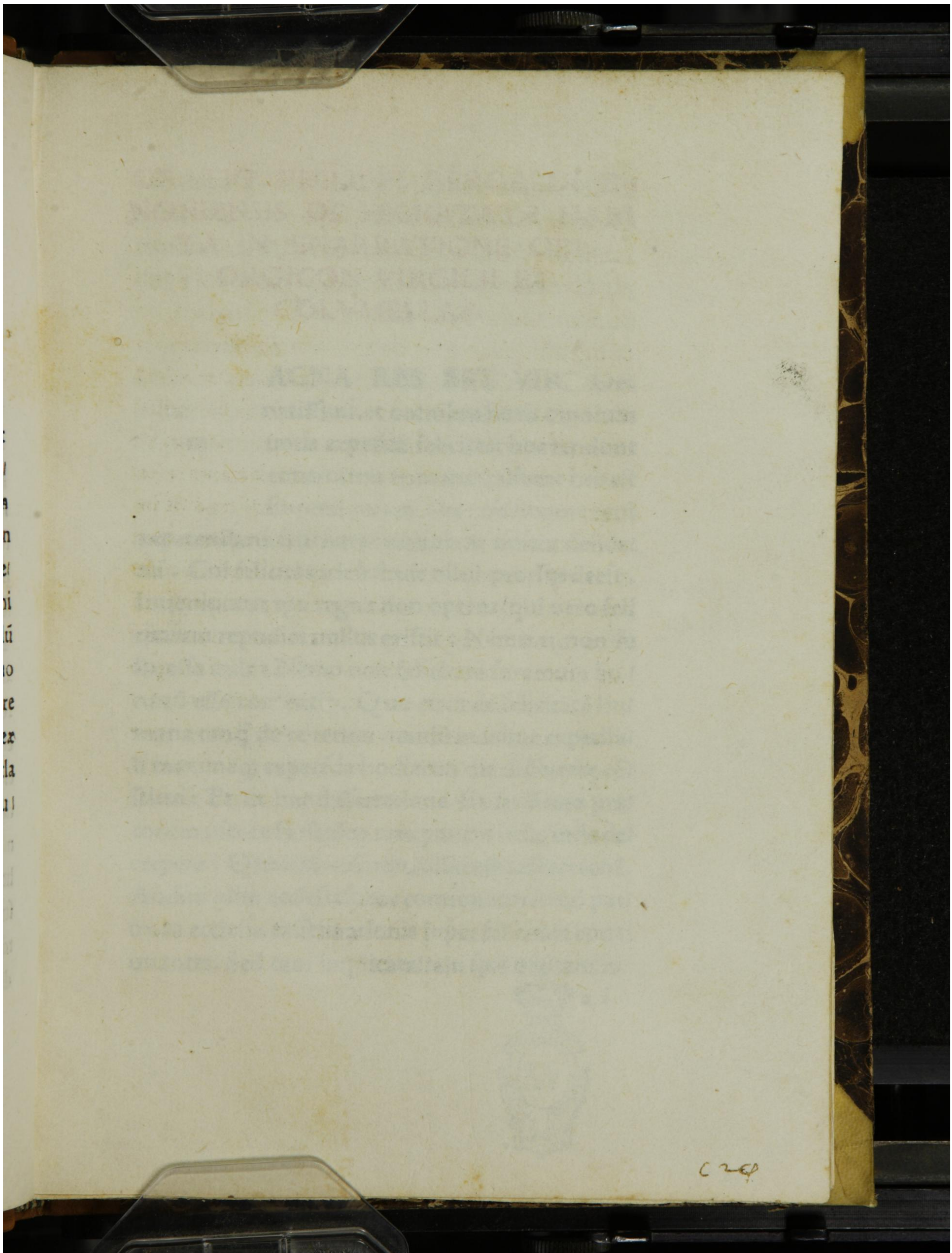
Laus familiæ Badensis.

Propiquitas Marchiõis cũ Maximiliano.

C 2?

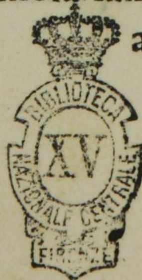
ut domus tua noua q̃si quædam me Doctore ac Doctore academia efficeret: In qua quotidie resonat aliquid dignũ memoratu. Ex quo effectũ est: ut te monitore disertationem quampiã publico a me auditorio de felicitate poratã redegerim in libellũ: quẽ in p̃sentia tibi Illustris Marchio Iacobe nũcupatim dedico: tuoq; sub noĩe conditũ depromo. libellus est cõcinna breuitate cohibilis: et rerum uarietate ut opinor non penitendus. Vt autẽ meus erga te amor ac obseruãtia fieret testatior uulgatiorq;: Eum impressoribus tradidi imprimendum: A quibus in mille exemplaria transcriptus Nomen tuum meumq; latissime circũferat. Quicquid id est quãtulumcũq; est: quæso hilaro uultu et serena fronte suscipias. munusculũ est chartaceum Et oppido pusillum: Sed quo princeps ab homine litterato pretiosius accipere non possit. Dii faxint ut id sit perpetuum meæ erga te obseruantiæ monumentum. Vale uir clarissime / et me qui tibi mancipatus sum: In numerum tuorum ascribito.

VALE.

ORATIO PHILIPPI BEROALDI BONONIENSIS DE FELICITATE HABITA IN ENARRATIONE GEORGICON VIRGILII ET COLVMELLAE.

m AGNA RES EST VIRI ORnatissimi. et omnibus horis omnium uotis expetita felicitas: huc tendunt cunctorum uota mortalium: hec est summa curarũ: hec est summa rerũ expetendarũ. felicitate terminãtur nostra desideria. Cui felicitas adest: huic nihil prorsus deest. Inueniuntur qui regna non optent: qui uero felicitatem repudiet nullus existit: Nemo. n. non felix esse uult: Nemo non felicitatẽ summum bonorũ esse consentit. Quo circa de felicitate humana tanq̃ de re rerum omniũ maxime expetibili maximeq; expetẽda hodierno die dissertare cõstitui: Et in hac dissertatione Ex latissimo pratorum uirore flosculos non paucos hinc inde decerpere: Quorum odoratu olfactantes recreent. Audiui olim ecclesiasticos contionatores: nõ paruæ in ecclesia existimationis super felicitate concionantes. Sed tam implicata/tam spinosa/tam in

condita erant: quæ dicebantur: ut in predicanda felicitate infelices fuisse merito iudicarentur: Nos ista lucide dicemus: et historica fide tractabimus. partim oratorio partim philosophico more: Memorantes exẽpla ad felicitatẽ pertinentia: et ueterum philosophorũ sententias non incuriose pensitantes: Sed ne longiori quã par sit exordio uos morer iã rem ꝓpositã ingrediemur. Et de felicitate uerbis opinor nõ infelicibus latialiter disputabimus: qđ dũ a me fit uos quæso diligẽter attẽdite: nec minus auribus ꝙ animis uerba perpendite.

Difinitio felicitatis

Dicturi de felicitate hodierna narratione. Primum finiamus quid sit ipsa felicitas: Cuncta. n. ꝑ finitionẽ apertiora fiunt ac magis colliquescũt: Est itaqꝫ felicitas: ut inquit Augustinus in. v. de. ci. dei. omniũ rerum optandarum plenitudo: uel ut ait Boetius in tertio consolationis: Beatitudo est status omnium bonorum congregatione perfectus: Aristoteles in primo ethicorum decernit felicitatem esse finem rerum expetendarum: Cetera propter felicitatem expeti: felicitatem uero propter se ipsam. sed de hac felicitate: quæ nam ea sit dissentiunt: nec uulgus sapientesqꝫ concordãt: Immo nec ipsi philosophi inter se cõueniũt.

Disputãtes. n. de finibus bonorũ et malorũ ua

rias ſententias prodiderunt : Conſtituto autem fine bonorum conſtituta ſunt omnia : Hunc er go curioſius diſquiramus : Quibuſdam nihil bo num niſi uoluptatem eſſe placet:ut epicureis:qui buſdam nihil bonum niſi honeſtum : ut ſtoicis .

Finis bo-norū ue-ſtigādus .

Hieronymus ſummum bonum eſſe autumat uacuitatē ſiue indolentiam:quæ greco uocabulo αμαλ Γησια nūcupat̄ : Carneades academicus nihil bonum eſſe cenſebat niſi prima naturæ . hoc eſt ſanitatem robur . pulchritudinem : Et alia id genus.

Indolētia

Dinomachus et Calipho uoluptatē Cum ho-neſtate dixerunt eſſe ſummum bonum.

Diodorus indolentiam honeſtati copulauit.

Alii in gloria : alii in diuitiis : alii in potentia ſummū bonum ipſamq; felicitatē collocauerūt . quidam in ocio:non pauci in uita ruſticana.

Academici uero ideſt platonici:et peripatetici ideſt ariſtotelici:qui philoſophorum haud dubie nobiliſſimi ſunt:tria genera bonorū eſſe tradide-runt : Ex quibus felicitas perficeretur Prima ani mi bona ut uirtutes : Secunda corporis ut ualitu dinem.et pulchritudinem . Tertia externa.quæ fortunæ aſcribuntur:ut diuitias et honores

Tria ge-nera bo-norum .

c26

Nunc uideamus ex his quid sit uerius nobilio ra fauorabilioraq; haud quaq̃ somniculose pensi tantes trutinantesue.

Ecclesiastici doctores summũ bonum esse dixerunt uitam eternã: summum malum mortem eternam : Sed nos in presentia de humana felicitate disseramus : quæ ut inquit Aristoteles donũ est deorum: ad quã cuncti mortales peruenire discupiunt: quãuis diuerso tramite procedant : Et quãuis uariæ dissidentesq; sententiæ sint : tamen oẽs ĩ diligẽdo boni fine hoc ẽ felicitate cõsentiũt.

Felicitas. donum deorum.

An uoluptas sit summa felicitas.

Aristippus ut hinc exordiamur cõditor sectæ cyrenaicæ uoluptatẽ statuit esse summũ bonum: Et ita uoluptate metitur ipsam felicitatẽ : In hãc sententiã agminatim pedibus eunt docti pariter et indocti. Et.n.mortales eo cõcurrũt.ut inquit uerissime Seneca: ubi audiant laudari uoluptatẽ. nec fortassis immerito. Nam si teste Aristotele id bonũ est qđ omnia appetunt: oĩa aũt appetũt uoluptatẽ: effici uidetur: ut uoluptas sit id bonũ.

Voluptas Aristippi

Eudoxus quoq; philosophus astrologiæq; cõsultissimus ac Platonis oppido q̃ familiaris : de quo Lucanus.

Nec meus Eudoxi uincetur fastibus annus:

Sententia Eudoxi de uoluptate.

Voluptatem ex eo summū bonum esse putabat: quia cernebat rationalia irrationaliaq; uniuersa uoluptatē affectare: Huius aūt rationes ꝓbabiles uidebantur ob ipsius hominis modestiā ac ꝓbitatē: Nō.n. ut uoluptatis amicus uoluptatē asserere credebatur. Sed quia res uere ita se haberet: Nec minus manifestū hoc esse ex contrario censebat: Et.n.cū cōtrariorū contraria sint consequētia: Si dolor ē īquit ꝑ se oībꝰ fugiēdus, tāq̄ sūmū malū: Ita uoluptas oībus erit expetēda tāq̄ sūmū bonū.

Sentētia Eudoxi de uoluptate.

Contrariorum cō trariā cōsequētia.

Hæc ōnia manarūt ex schola Epicuri philosophi uoluptarii: qui in uoluptate sūmū bonū felicitatēq; constituebat: Habet hæc secta sectatores pene infinitos: quorum ut inquit Apostolus Deus uenter est: et quæ sub uentre sunt.

Epicurus uoluptarius.

Hinc Philoxenus summum bonum collocans in uoluptate gustatus. γεραρου λαριγγα ευχε το εχειν. idest optabat sibi dari gruis collum ut uidelicet diutius illa uoluptate bibendi edendiq; frueretur.

Vēter deus uoluptariorū. Dictum Philoxeni.

Hinc Sardanapalus Assyriorū rex gulæ et uentri deditissimus: natusq; helluationi: scripsit in epitaphio: se illa tātū habere quæ edisset: et quæ ꝑ libidinē expletā ꝑcepisset. Verba eius hec sunt īscripta monumento. Ede. Bibe. Lude. et cum te mor

Epitaphium Sardanapali

c27

talem noris presentibus exple
Delitiis animum. post mortem nulla uoluptas.
Namq; ego sum puluis: qui nuper tāta tenebam.
Hæc habeo quæ edi, quæq; exaturata libido
Hausit: at illa manent multa et pclara relicta.
Hoc sapiens uitæ mortalibus est documentum.

Xerxes.

Hinc Xerxes ille maximus persarum rex repertori nouæ uoluptatis constituit præmium.

Officiū a uoluptatibus.

Biberius mero.

Claudius tiberius nero tertius Cæsarum nouū instituit officium: quod a uoluptatibus dicebat: qui propter nimiam uini auiditatem pro tiberio biberius. pro claudio caldius. p nerone mero uocitabatur: qui noctem continuumq; biduum epulando bibendoq; consumpsit.

Quid memorem ingluuiem uitellianā: Heliogabali et Galeni imperatorum multorūq; aliorū asotiam et luxum: qui omnes mancipati fuerunt abdomini. ut pote helluones et gulones maximi:

Asoti qui

quales greco uocabulo asoti nuncupantur: de quibus. M. tullius libro secūdo de finibus: nolim mihi fingere asotos: qui in mensam uomant. Idem ait asotos esse de patella.

Quid multa? inuentæ sunt ciuitates et populi uniuersi: qui uoluptatē hanc ueluti summum bonum amplexarentur: quales fuere Milesii. Sibari-

tæ. et Tarentini.

Olim Milesii luxu diffluentes eiecerunt e ciuitate Hermodorũ uirum clarissimũ: quia frugalitatis et modestiæ erat amator. Dixerũt enim nemo apud nos frugi sit: nemo unus excellat: Apud grecos et maxime apud Aristophanem in pluto uulgatum est ꝓuerbiũ de milesiis. ποτε ησαμ αλκιμοι μιλησιοι. olim fortes fuere milesii: tanq̃ luxuria et neqtia oẽ robur uirilitatis ꝑdidissent. Nemo apud Milesios frugi

Sibaritæ uero in italia: quibus ut indicat Quintilianus in tertio. odio erat frugalitas: adeo delitiis et luxuria intemperantes diffluebant: uoluptatem ueluti deam amplexantes: ut intra dies septuaginta a Crotoniatis deleti sint. Refert Helius lãpridius Sibaritas eo anno quo perierunt repperisse obsonium ganeatũ ex oleo et garo: quem Sibariticum missum appellant: quo cũprimis delectatus est Heliogabalus. Sibaritis frugalitas odiosa Sibariticus missus.

Tarentini: ut nomen ipsum indicat: molles delicatiq; supra cunctos mortales fuerunt: Namq; tarentum sabinorum lingua molle significat: ut docet Macrobius in tertio saturnalium. unde Tarẽtinos dici putat. M. uarro: quã in sentẽtiã ire uideri potest Oratius cũ ait: Et molle tarentum. Tarentũ molle significat.

c28

Non me preterit Etymon nominis tarentinorũ a
liunde deduci apud ſcriptores idoneos: Apud ta/
rentinos aũt delitiæ et uoluptates illicibiles in tan
tũ inualuerũt propter fortunas nimiũ ſecundas:
ut plures ludos feſtaſq; celebritates: q̃ reliquos an
ni dies agerent ut auctor eſt Strabo. Preterea ſi /
cuti tradit Plutarchus. Balneis. conuiuiis. gymna
ſiis tarentini indulgebant: Potum et laſciuias et
id genus genialia ĩmodice percolẽtes: ex quo flu/
xit illud ſatyrici poetæ.

Atq; coronatũ et petulãs madidũq; tarẽtũ.

Poſſem infinita prope cõgerere de uita uolup
taria hoĩbuſq; uoluptariis: qui hoc fine uolupta/
tem metiuntur: ſed occurrendũ eſt aurium ſatie /
tati. uerum quod citra faſtidiũ ſit: Solent philoſo
phi: qui uoluptatẽ per ſe ipſam tã q̃ ſummũ bo /
num putant appetendam: uerbis pingere tabulã
quãdã: In qua uoluptas in ſella regali: quaſi quæ/
dã regina conſideat: eiq; uirtutes ueluti famulæ
ſubiiciãtur obſeruãtes eius nutũ: ut faciant quic
quid illa imperauerit.

Voluptaſ in Solio ut regina

Illud quoq; adde quod uoluptates multæ ſunt
et multifariæ: aliæ honeſtæ: aliæ turpes. Alia ẽ uo
luptas eq: alia canis: alia aſini: alia hominis. unde
illđ heracliti ορουσ συρματα αρελεσθαι μαλ

Multiiu / ge uolup tates.

λον ἢ χρυσὸν: ἥδιον γὰρ χρυσοῦ τροφὴ ὄνοις
idest asinos magis stramina optare q̃ aurum.
Dulcius est enim alimentum asinis q̃ aurum.

Dictum Heracliti

Voluptatem non esse summū bonum.

Sed profecto nō uidetur esse conueniens atq; de/
corum: ut summū in homine bonū idem sit qđ
est in pecore et in brutis animantibus. Ad maio/
ra enim genuit nos natura: ut inquit orator arpi
nas: et ut auctor est Seneca ī questionibus Ob ali
ūd profecto nati sumus q̃ ut cibum potumq; per
colemus: Aristoteles in .vii. Ethicorum hinc ꝓbat
uoluptatem non esse summū bonum: quoniā in/
quit uoluptates impediunt prudentiam: et quāto
maiores sunt tāto magis obnubilāt: qđ ī aphrodi
siis idest in rebus uenereis patet: Nemo enim dū
ueneri operatur perspicere mente quicq̃ potest.
Plato quoq; deus ille philosophorū ex hoc osten
dit uoluptatem non esse summum bonorū: quo/
niam addito inquit alio bono fit expetibilior: q̃
si sola sit: Summum autem bonum nullo additā/
mento cumulari potest: id enim est summum cui
nihil adiici potest: quod absolutū et ex omni par
te consumatum est.

Aliud in homine bonum q̃ in pecore

Plato de/us philo/sophorū.

Preterea summum bonum nunquā in malum

uerti uidetur poſſe : atq̨ ſæpe ex uoluptatē mala proueniunt. et merores ſubſequuntur: ut enī greco uocabulo teſtatum eſt. ηδονη αδελφη εστιν η λυπη, hoc eſt uoluptati ſoror eſt triſticies : ex quo exiit illud plautinum in amphitrione.

Voluptati ſoror triſtitudo

Ita dis placitum : uoluptati ut meror comes ſubſequatur.

Quædam ſunt uoluptates: quas ob turpidinē occultamus: quod autem ſummum bonū eſt id occultari non debet: et ſi ſolerter pēſitauerimus: nō poteſt uoluptas uentris et coitus eſſe ſumma felicitas: cum ſæpe cauſa ſit egritudinum: morbi.n. ut inquit diuus Hieronymus aduerſus Iouinianū ſaturitate nimia concitantur: et multi quod turpiter ingeſſerūt turpius egerūt. Hippocrates quoq; maximus medicorum docet craſſa et obeſa corpora in paralyſim et peſſima morborum genera erūpere: niſi cita miſſione ſanguinis minuantur: unde et athletæ quorum uita et ars ſagina eſt: ut inquit Galenus doctiſſimus Hippocratis interpres diu uiuere non poſſunt. nec diutina perfrui ualitudine: quorum mentes adipibus inuolutæ nihil ſublime nihil tenue poſſunt cogitare: Nam ut ait Hieronymus: pinguis uenter non gignit ſenſum tenuem.

Morbi ex ſaturitate

hippocrates maximus medicorum.

Galenus.

Pīguis uēter nō gignit ſenſum tenuem.

Anneus Seneca ſeueriſſimus uitiorum caſtigator perorans in uoluptatem gulonum ſic ſcripſit prope diuinitus. Inde inquit pallor eſt et neruorum uino madentium tremor. et miſerabilior ex cruditatibus q̃ ex fame macies. Inde incerti labentium pedes: et ſemper qualis in ipſa ebrietate titubatio: inde intra cutem humor admiſſus: diſtẽtus q; uenter: dum male aſſueſcit plus capere q̃ poterat. Inde ſuffuſio luridæ bilis et decolor uultus. tabeſq; in ſe putreſcentium. et retorti digiti articulis obrigeſcentibus: neruorum ſine ſenſu iacentium torpor: aut palpitatio corporũ ſine intermiſſione uibrantium. quid capitis uertigines dicã? qd oculorum auriumq; tormẽta et cerebri eſtuantis uerminatõnes? et omnia per quæ exoneramur internis ulceribus affecta. Innumerabilia preterea febrium genera. aliarum impetu ſubeuntium. aliarum tenui peſte repentium. aliarum cum horrore et multa membrorum quaſſatione uenientiũ: Quid alios referam innumerabiles morbos ſupplicia luxuriæ? hæc doctiſſimi et perinde ſanctiſſimi uiri uerba: quem non ex helluonibus iſtis rubore ſuffundant: quem non reuocent a uoluptate peſtifera: quæ tot malorum mater eſt atq; fomentum.

Seneca in degulatores.

Mala ex igluuie.

Verminationes cerebri.

C 3

Critolaus peripateticus malũ esse uoluptatẽ ait et multa alia mala parere ex sese / uidelicet: iniuri as. desidias. obliuiones. ignauias.

Antisthe nes. Antisthenes socraticus phũs dixit uoluptatẽ esse summũ malũ. Eius namq; hoc uerbũ est.

μανείην μᾶλλον ἢ ἡσθείην idest insanirẽ potius q̃ oblectarer. In morsum uoluptuosorum dixit Oratius.

Oratius. Silius.

Sperne uoluptates nocet empta dolore uoluptas.

apud Silium in. xv. punicorum. Virtus uoluptatẽ incessit Conuitio hoc obiurgatorio et graui.

Quippe nec ira deũ tãtũ nec tela nec hostes:
Quãtum sola noces animis illapsa uoluptas.
Ebrietas tibi fida comes: tibi luxus: et atris
Circum te semper uolitans infamia pennis.

Aristoteles ĩ tertio ethicorũ uoluptates gustus et tactus ait esse belluinas.

Coitus le uis epilep sia. Hippocrates prodidit τὴν συνουσίαν εἶναι μικρὰν ἐπιληψίαν idest coitum esse leuem morbum comitialem.

Democritus uenerem damnauit: in qua homo exiliret ex homine.

Greci eos q duabus his pecuinis uoluptatibus sese totos dediderũt appellãt uocabulis ꝓbrosis. ἀκολάστους καὶ ἀκρατεῖς. latine

intemperantes et incõtinentes dicere possumus.

Socrates fons philosophorũ dicebat multos homines ꝓpterea uelle uiuere: ut ederent et bibe rent se bibere atq; esse ut uiueret. Scitum Socratis.

In decretis Canonicis .D. ultima de consecra tione legimus quosdã morbo articulari et poda grę humoribus laborãtes proscriptione bonorũ ad simplicẽ mẽsam et pauperes cibos redactos cõ ualuisse. Habundantia .n. epularũ ut inquit ue rissime Iohannes Chrysostomus morbũ facit et molestias ingerit. et egritudines generat: Et pu trescere facit corpus humanum. Io. Chry sostomus

An gloria sit summum felicitatis.

Quanto honestior uideri debet sententia illo rum: qui summũ bonum felicitatẽq; ĩ honore et gloria collocauerunt: Videtur ferme hec fuisse summa boni in summis imperatoribus Romano rũ. Grecorũ. Barbarorũ: qui uoluptates oẽs con tẽpserũt: q dies noctesq; in laboribus militaribus exanclauerũt: qui uigilarunt: sudarunt: alserunt ob hoc solũ: ut gloriosi uiuerẽt: gloriosiores mo rerentur: de quibus illud est poete satyrici.

Ad hec se romanus: graiusq; et barbarus îdup Iuuenalis
Erexit: causas discriminis atq; laboris (ator.
Inde habuit: tanto maior famę sitis ẽ q̃ uirtutis. Salustius

C ii

In romanorum laudē dixit Salustius: Laudis auidi pecuniæ liberales erant: gloriā ingentem: diuitias honestas uolebant.

Augustinus

Hanc gloriam ut inquit eleganter diuus Augustinus ardentissime dilexerunt: propter hanc uiuere uoluerunt: propter hanc et mori non dubitauerunt Ceteras cupiditates huius unius cupiditate presserunt.

Hec gloria ueluti finis felicitatis Fabios. Marcellos. Africanos: Cesares incitauit inflamauit: extimulauit ad res magnas forti aīo capessendas: de hac cecinit Valerius Flaccus.

Flaccus.

Tu sola animos mentemq; peruris gloria.

Silius.

Hanc Silius italicus facem honestæ mentis appellat cum ait.

Oratius.

Abripuit traxitq; uirū fax mētis hōeste gloria.
De hac oratius: sic meminit in sermonibus.

Sed fulgente trahit constrictos gloria curru
Non minus ignotos generosis.

Milciadis trophea calcar themistoclis

De themistocle atheniēsi scribūt historici: qđ noctu ambulabat in publico: qđ somnū oculis capere non posset: querētibusq; huiusce uigiliæ causam respondebat: milciadis tropheis et gloria se ex somno suscitari.

Demosthenes oratorū apđ grecos clarissimus

ualde letatus est gloriolæ susurro: quãdo anus attica aquã ferẽs ita alteri insusurrauit: Hic est ille Demosthenes. grece dulcius effertur ουτοσ εστι Δημοσθενησ. Nec imerito. mortales enim ad laudem et gloriam geniti sunt. Et ut iquit uerissime Silius.

Hic ẽ Demosthenes.

Ad laudes genitum capiat si munera diuum:
Felix ad laudes hominum genus.

M. Tullius ait prĩcipes gloria ẽẽ alẽdos/ tanq̃ id sit pabulũ suauissimũ: Et ut idẽ alio loco inqt trahimur oẽs laudis studio: Et optimus qsq; maxĩe gloria ducit. Nullã ꝑfecto uirtus aliã mercedẽ laborũ piculorũq; desiderat ꝑt hãc laudis et gloriæ

Trahimur oẽs gloria.

Alexandri: qui ex rebus gestis nomen magni sibi inuenit: pectus insatiabile laudis fuit: q plusq̃ par sit sititor gloriæ Anaxagora referente innumerabiles esse mundos ex auctoritate democriti preceptoris. Heu me miserũ inquit: qui ne uno quidem mundo sum potitus. hinc exiit illud.

Sititor gloriæ Alex.

Vnus pelleo iuueni non sufficit orbis.

Hinc controuersia illa est apud Senecam famigerata. Alexander orbi terrarum magnus est. orbis Alexandro angustus est: Idem cum in sigeo ad Achillis tumulum astitisset O fortunate inquit adolescens: Qui tuæ uirtutis preco///

Orbis alexãdro angustus est

nem Homerũ inueneras: quod apud Silium uersi
sibus modulatis sic expressum est.

Felix eacida: Cui tali contigit ore
Gentibus ostendi. Creuit tua carmine uirtus.

Lachrymæ Cesaris.

Cesar cum apud Herculis templum in Hispa
nia res gestas ab Alexandro ut inquit Plutarchus
contẽplaret̃ ĩ pictura: ingemuit illachrymauitq;:
ueluti ignauiã suam pertesus: quod nihil tum me
morabile a se actũ esset in ea etate: qua iam Ale
xander orbem terrarum subegisset.

Hãnibal

Hannibal penorum ille inclytissimus Impera
tor: apud Silium alloquens milites in pugna can
nensi mercẽdẽ laborum suorum solã gloriam ẽẽ
uult. Sic enim inquit

Bellandi merces gloria.

Mihi magna satis sat uera superq;
Bellandi merces sit gloria, cetera uobis
Vincantur

Quid multa? non solum magni in re milita
ri duces: et egregii in administratione rei pu. Ci
ues gloriã inhiant Et amplexantur: sed etiã scrip
tores ferme oẽs hanc gloriã ueluti premiũ uberri
mum suarum lucubrationũ spectare uidentur: il
li quoq; philosophi qui libros scripserunt de glo
ria contẽnenda sua nomina in titulo inscripserũt
Et in liminari pagina lectitari uoluerunt. quid

nonne et opifices ipsi gloria ducti nobilitari uolunt? Namq; Phidias ille inter statuarios artifex nunquã satis pro meritis laudatus: cum fecisset simulachrum mineruæ ĩcomparabile: nec ei liceret inscribere ut moris est nomen suum: inclusit ĩ clipeo suam ipsius effigiem: qua conuulsa tota operis colligatio et structura soluebatur. Vafricia phidiæ.

Sauros quoq; et Batrachus sua impensa cõstruxisse produntur templa octauiæ porticibus inclusa / inscriptionem sperãtes: qua negata hoc tamẽ alio modo usurparunt. In columnarum enim epistiliis insculpserunt ranam atq; lacertam: tanquã nominum eorum argumenta. Sauros enim grece lacerta et batrachos rana significatur.

Libet et mihi ut de me non nihil transeunter attingam usurpare illud Oratianum.
Gaudeo: qđ spectant oculi me mille loquentẽ.
Hoc unum etiam adiiciam qđ tanta gloriæ cupiditas est insita mentibus mortalium: ut quidã sceleribus innotescere uoluerint: quia uirtutibus nequibant. inter quos haud dubie numeratur Herostratus: de quo Gellius. Valerius. Solinus in polyhistore / et ceteri omnes non pauca perscribũt. hic enim Dianæ ephesiæ templum incendit: qđ opus pulchritudine et magnificentia inter septẽ Exemplũ herostrati

c 33

ſpectacula mundi meruit annumerari: ut uideli-
cet conſumpto opere pulcherrimo nomen ſuum
per totum orbem diffunderetur.
Epheſii publico decreto ſanxerũt ut hic eſſet illau
datus inominatuſq; : ſed fruſtra. i hodiernum. n.
noiatur. i hodiernum eſt famigeratus: quod ſolũ
cupiebat. Et quod Liuius dixit de Mãlio capitoli
no q famæ magnæ malebat eſſe q̃ bonæ: hoc idẽ
de Heroſtrato dicendum: qui hoc ſolum curauit
ẽt nephãda patrãdo / ne uita ſui obliuiſceretur.

famæ magnæ magis q̃ bonæ.

Gloriam non uideri finem felicitatis.

Verũ hæc gloria nõ uidetur ẽẽ finis ille felicita
tis: quem querimus: cum ſit res caduca: et intra
breue ſeculum flacceſcat: cũ aliunde pendeat: qđ
de ſummo bono credi nephas eſt: magis enim in
laudantibus q̃ in laudato conſiſtit gloria: quæ ni
hil aliud eſt: q̃ opinatio de aliena uirtute bene ſẽ
tientium. huc adde quod philoſophi et cũprimis
diuus Auguſtinus amorem laudis et gloriæ feruẽ
tiſſimum uitium ẽẽ dixerũt. hic illud Oratianũ.
Laudis amore tumes. Hic illa ꝑſiana mordacitas
Egregiũ cũ me uicinia dicat nõ credã: et illud.
Sed recti finemq; extremumq; eſſe recuſo
Euge tuum et belle.
Exclamat tragicus poeta O doxa doxa, o gloria

Gloria. quid

Perſeus.

gloria: quid aliud es q̃ auriũ ĩflatio magna. Gloria inflatio aurium.

Democritus abderites philosophus lætatus ẽ: ꝙ athenis multos annos uixerit ignotus illi urbi: ueni inquit athenas et nemo me nouit. Democritus. Nemo me nouit

Anneus Seneca decẽter ait: qui uixit notus omnibus ignotus moritur sibi. Et ab Oratio luculenter dictum est.

Nec uixit male: q natus moriensqꝫ fefellit.

An in potentia sit collocata felicitas.

Quidam summũ bonum in summa potentia constituũt: hi uel regnare ipsi uolunt, uel adherere regnantibus iudicãt esse felicissimum pulcherrimũqꝫ. Et profecto regnum res est ut ait Liuius ĩter deos hominesqꝫ pulcherrima. Reges sunt dii terreni: quod etiam historico exemplo cõprobatꝰ. Reges dii terreni.

Namqꝫ Anatharicus gothorum rex constantinopolim ad Theodosium imperatorem post ictum fedus inuisendi causa uenit: a quo comiter et hospitaliter acceptus est: et cum urbem introiisset: cumqꝫ edificia ciuitatis pulcherrimæ atqꝫ frequẽtiam populi contemplaretur: Cumqꝫ deinceps imperatoris regiam ingressus obsequia officiaqꝫ diuersa conspiceret, sine dubio inquit Deus terrenus est imperator. Dictum Anatarici

In libro Esdre scriptum legimus. si dixerit Rex exterminate Exterminant. plantate plantant: cũ / cta obediunt regiæ maiestati: Dicere solebat Iuli us Cæsar: Si uiolandum est ius: regni causa uiolã / dum est: Idem cum ĩ alpibus oppidulum oppido pusillum preteriret: amicis quærentibus an etiam illic seditiones aliquæ de principatu forent: μαλ λον αν εφη εβουλομην προτοσ ενταυθα ει ναι η δευτεροσ εν ρωμη. mallem inquit hic esse primus: q̃ Romæ secundus. Hinc illud Papi nii statii. Sed summo dulcius unũ stare loco.

Malo hic ẽẽ primus q̃ Romæ secundus

Polynices quoq; apud Senecam ait: pro regno uelim. patriam. penates. cõiugem flammis dare.

Potentiam non esse summum bonum.

Ceterum multa sunt: quæ documento sunt so lidam felicitatem non esse in potentatu et regno collocatam: et illud imprimis: quod scribit Dion prusensis. Regnum esse rem arduam laboriosã plenam curarum: plenam negociorum: quæ inco moda principes ipsos sæpe perturbant.

Regnum res onerosa.

Preterea uersus est antiquus prouerbii uice inuul gatus usurpatusq;.

Necesse est multos timeat: quem multi timent.

Recepto autem semel hoc metu non potest ẽẽ firma ac inconcussa felicitas: Semper autem ut in

quiunt philoſophi aliquis terror ĩpendet: ex quo colligitur beatitudinem hanc quam querimus: in regno reperiri non poſſe: ut pote refertiſſimo terrorum atq; formidinum : A Seneca non minus uere q̃ uenuſte ſcriptum eſt. Terror ĩpendet.

Simul iſta poſuit Conditor mundi deus. odiũ atq; regnum.

His aſtipulatur ſcitum illud regis illius : quem ferunt traditum ſibi diadema. prius q̃ capiti id ĩponeret retentum diu Conſideraſſe ac dixiſſe. O nobilem magis q̃ felicem pannum : quem ſi quis penitus cognoſcat: q̃ multis ſolicitudinibus. et periculis. et miſeriis refertus ſit: ne humi quidẽ iacentem tollere uellet. Nobilem magis q̃ felicẽ pannum.

Notiſſimum memoratiſſimumq; ẽ exẽplũ Damoclis atq; Dionyſii: Nam cum Damocles cõmemoraret in ſermone copias. et opes. ac maieſtarẽ Dionyſii ſyracuſani : Negaretq; unq̃ beatiorẽ extitiſſe: uis ne inquit Dionyſius o Damocle quoniam te hæc mea uita delectat ipſe eandem deguſtare. et fortunam experiri meam? cum ſe ille cupere dixiſſet. collocari iuſſit hominem in aureo lecto. ſtrato pulcherrimo. textili ſtragulo. abacos cõ plurimos ſtrauit argẽteis aureiſq; celatis uaſis. tũ ad menſam eximia forma pueros iuſſit conſiſte Exemplũ damoclis et dionyſii.

re: eosq; ad nutum illius intuentis diligenter mi-
nistrare. Incendebantur odores. mensæ conquisi-
tissimis epulis extruebantur. aderant unguenta.
coronæ. delitiarum omne genus. Fortunatus sibi
Damocles uidebatur in hoc tam beato apparatu
gladium fulgentem e lacunari seta equina appē-
sum demitti iussit ut impenderet illius beati cerui
cibus: Cumq; ille Dionysiacas copias imminen
tis mortis periculo aspernaretur: iamq; beatus am
plius esse nollet: Talis est inquit Dionysius uita
quam beatam putabas: sic semper nobis mortem
imminentem uidemus. Existimate ergo quo mo-
do felix ille esse poterit: qui sēper timere cōpelli
tur: cuiq; Tantali saxum ut dicitur semper im
pendet.

Gladius e lacunari demissus.

Tātali saxum

Imperiū res est inuidiosissima: ut inquit Vopi
scus: meritoq; ait Sidonius Apollinaris Non assē
tior his: qni summam beatitudinem existimant
summam potestatem: Nā sicut hominibus reges:
ita regibus desideria dominandi dominantur: hic
inuenti complures: qui uitā priuatam ociosamq;
regno anteponerent. Seneca.

Me mea tellus lare secreto tutoq; tegat.

Catullus.

O quid solutis est beatius curis. Oratius.

Nec ocia diuitiis arabum liberrima muto.

Aristoteles in ethicis inquit Videtur felicitas esse in ocio: Negociamur ut ociemur.

Felicitas í ocio.

Nō ab re fuerit hoc potissimum loco exemplum de Pyrrho Et Cynea pulcherrimum recēsere: Cyneas enim facūdia memoriaq; prepollēs: pyrrhū ad italiam propensum cernens: Sic illū aliquādo ociosum affatus est. Egregii bello o pyrrhe romani esse dicuntur: qđ si eos superare dii dederint quid tunc agemus? ad hec pyrrhus Nulla inquit nobis neq; barbara neq; greca ciuitas resistere poterit romanis superatis: sed statim totius Italiæ imperio potiemur: parumper cōmoratus Cyneas: cū italiam ait ceperimus quid tunc agemus? Et pyrrhus proxima inquit est insula sicilia opima et opulenta: quæ captu facilis erit. Recte inquis dicit Cyneas: sed an finis militiæ nobis erit cepisse siciliam? Deus modo infit uictoriā prestet: Nā his ueluti preludiis utemur ad res maximas conficiendas, quis enī aphrica abstineat et carthagine: qua subacta nullus nobis resistet orbis. Ita est inquit Cyneas Sed uictis omnibus et subactis quid faciemus tandem? et Pyrrhus subridens ociabimur inqt: et quotidiana festiuitate lætitiaq; pfruemur:

Exemplū cyneæ et pyrrhi.

Ociabimur.

tunc Cyneas: quid uetat o rex inquit quominus nunc ista letitia et festiuitate et ocio perfruamur. Suppetit quippe nobis sine labore facultas istarū rerum omnium: ad quas per sanguinem et pericula et erumnas peruenturi sumus: Verissima erant quæ dicebantur a Cynea: sed pyrrhum nequaq̄ ab incepto retraxerunt: iam iam regno italico inhiantem et spes immodicas anhelantem.

Non pauci extiterunt: qui ocium et uitæ rusticæ simplicitatem fortunatam esse censuerunt: In eaq; ueram felicitatem collocauerunt: haud dubie uitam rusticam urbanæ anteponentes. hic ait Maro. O fortunatos nimiū sua si bona norit agricolas. Et Oratius Rure uiuentē beatum esse autumat: q alio quoq; loco sic cecinit.

Laus uitæ rusticæ

Beatus ille qui procul negociis
Vt prisca gens mortalium:
Paterna rura bobus exercet suis
Solutus omni fenore.

Delphicum oraculum Aglaum dixit esse felicissimum: qui in angustissimo archadiæ angulo paruum sed annuis uictibus large sufficiens predium colebat: nunq̄ ex eo egressus et ita minima cupidine minimum in uita mali expertus. et profecto ut ait idem Oratius.

Aglaus nunquā egressus agellum.

Viuere naturæ ſi conuenienter oportet.
Vidiſti ne locum potiorem rure beato?
Natura enim ut inquit .M.uarro dedit agros: ars humana edificauit urbes.

Ruſticatio autem ab exiguis profecta primordiis ad ſummum columen peruenit: Hinc apud antiquos grecos illuſtriſſimus quiſqꝫ paſtor erat: ex quo alios greco uocabulo: polyarnas: alios polymelas: alios polybutas uocitarunt: a multitudine uidelicet agnorum: ouium: ac bouum. polyarneſ polymeles. polybutæ

Romani cum uirum bonum laudabant eũ bonũ agricolã bonũqꝫ colonũ appellitabant. ampliſſime eni laudari exiſtimabat̃: qui ita laudabatur.

In tãto denique honore apud priſcos fuit agricolatio ut imperatores romanos nõ puduerit manibus triumphalibus agros colere: ſemina tractare: arbuſta diſponere. Preterea nobiliſſimarum familiarum non aliunde cognomenta ſunt: quã a rebus ruſticanis: Nam Fabii. Lẽtuli. Cicerones. A leguminibus: quæ quiſqꝫ optime ſerebat cognominati ſunt. Piſones a piſendo dicti. Multa quoqꝫ nomina habemus ueterum romanorum: partim a maiore partim a minore pecore deducta: Hinc enim iunios bubulcos: ſtatilios tauros: Triũphales aratores.

Pomponios uitulos cognominarũt: Hinc portii Catones: et Annii capræ nominitantur: Quin ẽt italiam nuncupationem traxisse a uitulis: quos greci antiqui italos uocabant nemo non nouit: Hinc locupletes appellati loci hoc est agri pleni: et ipsa pecunia: ipsumq; peculium a pecore nomẽ sortiuntur: Infinita prope dici possent de uitæ rusticæ bonis ac felicitate: sed me ipsum cohibeo: cũ in libro orationum nostrarum extet oratio continens laudationem rusticationis uberrimam. Illd' dissimulãter preterire non possum: quod Dioclicianus imperator imperio deposito contulit se in ocium rei rusticæ quietissimum: illicq; beatissime cõsenuit: et Attalus rex omissa regni administratione hortos fodere cepit et uillicari. De agricultura non minus honorata q̃ frugifera Reges ducesq; amplissimi scriptitauerunt.

Italia a uitulis. Pecunia a pecore. Dioclitianus deposuit imperium. Scriptores rei rusticæ.

Siquidem Hiero. Athalus. et Archelaus reges: Xenophon et Mago duces uolumina de re rustica condiderunt: Preterea inumeri tam greci q̃ latini cõditores negocium istud stilo illustrauerũt: Sed eorum qui extant Marcus portius cato omnium bonarum artium magister optimus ac sine emulo agricola librum composuit precepta colendi agrum continentem: post Catonem Terẽtius

Portius cato.

Varro: qui a terētiano uir doctissimus undecūq; dictus est: annum iam uitæ octogesimum primum agens rem rusticam expoliuit. Plinius noster: quo nil doctius. composita breuitate uenustauit: Palladius decentissimo ordine distinxit. Columella autem tanquā rusticationis parēs totum disciplinæ rusticæ corpus luculentis uoluminibus complexus est: Virgilius uero carmine Georgico rem rusticam potentem fecit: reddiditq; illustriorem. Et nos hoc anno duos hos inclytissimos rerum rusticarum scriptores publico auditorio profitebimur: id maxime curantes ut non minus frugifera sit: q̄ uoluptifica nostra professio: Sed iam reliqua propositi peragamus.

Terētius uarro. Plinius. Palladius Columella. Virgilius

An diuitiæ sint finis bonorum.

Quidam immo pene omnes autumant summum bonum esse diuitias. et solum diuitem esse beatum. simul concinentes illud oratianum.

An diues beatus.

O ciues ciues querenda pecunia primum.
Virtus post nummos. Nec minus illud ex sermonibus.
Omnis enim res. uirtus. fama. decus diuina humanaq; pulchris.

C 28

Diuitiis parent: quas qui construxerit ille
Clarus erit. fortis. iustus. sapiens. etiã rex. et quic/
quid uolet. Oratianæ sententiæ astipula/
tur Petronius arbiter cum ait.

Petronius arbiter

Quisquis habet nummos secura nauiget aura:
Fortunamq; suo tẽpet arbitrio. Et mox paulo
Multa loquor quid uis nũmis presentibus ꝑopta.
Eueniet: clausum possidet arca iouem.
Hinc iurisconsultus ti. de uerborum significatõe
refert bona dici diuitias ab eo ꝙ beent: idest bea
tos efficiant. ait. M. tullius diuitias esse effectrices
rerum magnarum et cũprimis uoluptatum: pecu
niæ nerui sunt bellorũ: aurum persuasio est regũ.
Huic metallo ut inquit uerissime Apuleius Diffi
cultates omnes sunt peruiæ: et auro adamantinæ
fores perfringũtur. Dictitare solebat Verres nihil
esse tã sanctũ quod nõ uiolari: nihil tam muni/
tũ: quod nõ expugnari pecunia possit. Aurũ ut
inquit Oratius: Per medios ire satelites. Et per/
rumpere amat
Saxa potentius ictu fulmineo.
Philippus macedonum rex omnia castella ex/
pugnari posse dicebat: in quæ modo asellus onu
stus auro posset ascendere: Ideo imperatores
boni quod tormentis et machinis expu/

Bona ꝙ beent.

Pecuniæ nerui re/rum.

Dictum uerris.

Scitũ Philippi.

gnare non possunt: uincant auro, sicut philippus urbium portas diffindebat.

Cum in presentia mauors fulminet et telum suum concutiat / nõ nihil uelut in transcursu de re bellica interseramus.

Mauors fulminat

Plurimum in bello pollere creduntur militum copia et uirtus. Ingenia imperatorum, fortuna ꝑ omnia humana maxime in res bellicas potẽs. qui uero pecunias bellorum neruos esse dixerunt oraculo certiora dixisse uidentur: Archidamus lacon sociis percunctantibus: q̃tum satis foret pecuniarum ad belli administrationem respõdit. οπολεμοσ ου τεταγμεϱα ζητει hoc est bellum ordinata non querit. Existimat. M. tullius in summo imperatore quatuor has res inesse oportere. Sciẽtiam rei militaris: uirtutem: auctoritatem: felicitatem: Non pauci addunt quintam ueluti potentissimam auri copiam affluentiorem: sine quo reliqua manca et mutila esse existimãtur: sine quo preclara non facile geri possunt: Namq; officiũ boni imperatoris est ut quod uiribus efficere nõ potest id auro efficiat: interdum astu calliditateq; conficiat: imiteturq; Lysandrũ qui censebat uulpis pellem assuendam esse quo leonis nõ assequeretur: qui dicebat pueros talis esse decipiendos:

Quæ in bello polleant.

Lysander

Vulpina pellis assuẽda leoninæ.

uiros autē iure iurando. Sed in arcanis ſit et ἀπό
ρητοῖσ quod facturus eſt imperator: Vnde pre-
ceptum militare traditur a Vegetio. Quid fieri
debet tractato cum multis: quid uero facturus ſis
cum pauciſſimis. uel potius ipſe tecum. hinc lau-
datus ille Metellus: qui interroganti: quid factu-
rus foret reſpondit, ſi ueſtem hanc mei cōſilii cō-
ſciam eſſe crederē: eam flammis deurerē: hic iter

Minotaurus inter ſigna.

ſigna romana erat minotaurus: ut quēadmodum
ille ī intimo labyrintho abditus erat: ita ducis cō-
ſcilium ſemper deberet eſſe ſecretum. Dicere ſole
bat Paulus Emilius bonum imperatorem nūquā
ſignis collatis decertare oportere niſi ſumma ne-
ceſſitudo aut ſumma ei ocaſio data eſſet. Milita-
ris ſine duce turba corpus eſſe creditur ſine ſpiri

Exercitus ſine duce corpus ſine ſpiritu

tu: pluſq; pollet interdum bonus imperator q̄ nu
meroſus exercitus: Hinc cum Scipio Aemilianus
nummantinos uertiſſet in fugam, illiq; grauiter
indignarentur querentes: quid romanos fu-
giſſent: quos prius toties fugauiſſent: tunc nū-
mantinum quempiam dixiſſe ferunt. ωσ

Oues eaſdem. paſtor alius

τα προβατα ταυτα και νυν εστιν οδε ποι-
μην αλλοσ. hoc eſt oues quidem et nunc eaſdē
eſſe ſed paſtorem alium: Vereq; proditum eſt tā-

ti esse exercitum quanti imperatorem: Ex quo il lud Chabriæ dignum scitu dignumq; memoratu est: qui dicere cõsueuit. ΟΤΙ ΦΟΒΕΡΟΤΕΡΟΝ ΕΣΤΙΝ ΕΛΑΦΩΝ ΣΤΡΑΤΟΠΕΔΟΝ ΗΓΟΥΜΕΝΟΥ ΛΕΟΝΤΟΣ Η ΛΕΟΝΤΩΝ ΕΛΑΦΟΥ. idest formidabiliorem esse ceruorum exercitum duce leone: q̃ leonum duce ceruo. Idem dicebat officium optimi impe ratoris esse res hostium et consilia optime nosse. Id autem fit commodissime per fidissimos explo ratores: parantur autem tales liberalitate et pecu nia: quæ uel una uirtus sæpe uictoriam prestat ex hostibus: qua Cæsar dictator milites sibi reddi dit deuotos, fideles, obnoxios. In hec diuertis se non fuerit alienum: propter gliscentes in dies bellorum rumusculos: quibus italiam flagratu ram ominantur.

Dictum Chabriæ scitissimũ

Ergo igitur ut ad propositum reuertamur: pecunia ingens generis humani bonum existima tur: ut inquit Euripides. pecunia ĩ honore. pau pertas probro haberi cepit: ut Salustius Senecaq; notificant: Cui diuitiæ supsunt huic nihil pror sus deesse creditur.

Euripides

Et genus et formam regina pecunia donat.

Et bene nummatum decorat suadela uenusq;
ut inquit Oratius. prouerbii quoq; uice illud in uulgatū: Vnde habeas querit nemo sed oportet habere.

Gratius aurum q̃ sol.

In decretis canonicis Di. quadragesima septima traditum est: qđ mens mortalium semper aurū: semper argentum uidet: gratius intuentur aurum q̃ solē: omis nostra oratio ad deum aurū querit.

Huic sententiæ subscribit illud satyrici poetæ memoratissimum.

Iuuenalis

Prima fere uota et cunctis notissima templis
Diuitiæ crescant: ut opes: ut maxima toto
Nostra sit arca foro.

Seneca libro uigesimo secundo epistolarū: Admirationem inquit parentes auri argentiq; fecerunt: totus populus in alia discors. in hoc conuenit. hoc suspiciunt. hoc suis optant. hoc dis uelut maximum rerum humanarum consecrant: Deniq; quod optimum uideri uolūt seculum id aureum appellant: Sine me inquit alius uocari pessimum: simul ut diues uocer: An bonus nemo: an diues omnes querimus / non quare et unde: quod habeas tantum rogant: ubiq; tanti quisq; quātū habuit fuit.

Seculum aureum.

Pessimus dū diues.

Consimile est illud Apuleii ex apologia: tāti re

uera estis quantum habetis. Caligula

Caligula Romanus imperator existimans aurũ esse summum beatitudinis super innumeros aureorum aceruos nudis pedibus spatiatus et toto corpore aliquãdiu uolutatus est.

Alcmeon onustus auro.

Grecus ille Alcmeon : de quo scribit Herodotus: olim pregrandem tunicam indutus: et calceos latissimos calceatus: perexit ad thesauros Cresi: Creso permittente. ibiq; in aceruos aureorum procumbens primum refersit calceos auro: dein omnes sinus uestimenti: quin etiã Ramenta auri crinibus implicuit: os quoq; et manus auro compleuit: exiuitq; auro suffarcinatus non homini similis sed monstro: cuius os erat turgidum, et cũcta membra auro onusta.

Respõsũ Biantis

Interogatus Bias prienensis quidnam faciens homo delectaretur. Lucrans inquit.

Historia Pithii relmotior.

Pithius quoq; bithinicus: qui Xerxis temporibus claruit auri cupidine incensus: tãq̃ id summũ bonum foret: omnes ciues in metallis auri fodiendis occupatos habebat. Idq; unum auri congerendi studium tãtopere colebat: ut multi ob laboris magnitudinẽ interirent. Vnde mulieres agminatim ad Pithei uxorem uenerunt orantes : ut huic malo mederetur : quæ illas bono animo esse iussit :

Solertia feminæ.

Dein adhibitis artificibus panes et edulia omne genus ex auro confici precepit: quibus diligenter studioseq; confectis pitheo parari cenam postulā ti auream mēsam uxor apponi iussit: cuius aspec tu delectatus est pitheus ut pote mira arte singu la elaborata conspiciens: inde aspectu iam habun de satiatus cibum afferi precipiebat. uerum uxor cuncta quæ postulasset ex auro cōcinata iubebat apponi: cūq; ille iracundia percitus esurire se uo ciferaretur: neq; aurum se id temporis amplius ex poscere: Tum uero mulier cordata et prudentia pollens: nullius inquit rei o coniunx preter hanc unam habendæ facultatem prebes: omnis omniū uirorū cura tuo iussu in parando auro uersatur: iam nemo agros colit. iam omnis serēdi plantādi arbores: et totius rusticatōnis diligētia intercidit: dum in auro fodiendo tuo iussu omnes sunt oc cupati. hac uxoris castigatione tam sancta: tā ue ra: non mediocriter cōmotus pitheus est. Fodiēdi tamen auri negocium nequaq̄ penitus omisit tā quā in auro summa beatitas esset collocata: Hic ē ille pitheus: qui platanū aureā Vitemq; nobilem illam Dario regi donauit: qui Xerxis copias innu merabiles excepit epulo: stipendium quoq; quin que mensium frumentumq; pro alendo exercitu

Obsonia ex auro.

Platanus aurea.

pollicitus.
Diues ille apud Oratium ſic infit
Populus me exibilat: at mihi plaudo ipſe domi:
Simul ac nummos contemplor in arca.

Penetramus inquit non minus uere q̃ elegãter plinius. In terræ uiſcera auri argẽtiq; uenas et æriſ ac plumbi metalla fodientes: gemmas etiã et quoſdam paruulos querimus lapides ſcrobibus in profundum actis: uiſcera eius extrahimus: ut digito geſtetur gemma / quam petimus: quot manus atteruntur ut unus niteat articulus: Si ulli eſſent inferi iam profecto illos auaritiæ: atq; luxuriæ cuniculi refodiſſent. Verba plinii bracteata.

Diuitias non eſſe finem felicitatis.

Verum enimuero ut tradit Ariſtoteles Ipſæ diuitiæ nequaq̃ ſunt ipſum ſummum bonum: Sũt quidem utiles: expetuntur quidem propter felicitatem: ſed non ſunt ipſa felicitas: quæ propter ſe ipſam expetitur. Quod bonum eſt ex malo non fit: diuitiæ autem fiunt ex malo et iniquitate: ergo non bonum: ex quo illud Hieronymi: Diues aut iniquus aut iniqui heres: Et illud euangelicum. Facite uobis amicos de mammona iniquitatis: hoc eſt ex diuitiis: quæ ex Mãmona iniqtatis.

C4

iniquitate proueniūt: Preterea nihil philosophis et potissimum Senecæ bonum uidetur quo quis et male uti potest: Videmus autem diuitiis q̄ multi male utantur. quin etiam quod bonum est nocere non potest nec debet: Atqui uidemus diuitias q̄ plurimis fuisse exitio et nocuisse: unde colligimus diuitias pro summo bono habēdas nō ēē: cum sæpe uertantur in malum: dentq; pessum ipsum possessorem: hinc illud satyricum.

Diuitiæ causa exitii.

Sed plures nimia congesta pecunia cura
Strangulat et cūcta exupans patrimonia census.

Longum facerē si uellē in p̄sentia pcēsere quot uiros diuitiæ īmodicæ in exitium precipitauerint: obuia omnibus sunt exempla id genus.

Quicqd aptā moderationē supgraditur ut scribit Apuleius ī magia, oneri potius q̄ usui exuberat. ex quo est illud hesiodi. όσω πλεορ ημισυ παρτοσ. idest quanto plus est dimidium toto. Plato in. v. de re puplica: et libro tertio de legibꝰ interpretatur dimidium esse plus toto: quia mediocritas est utilior salubriorq; ip̄o immodico et toto: quod sæpe noxium est atq; pestiferum.

Hesiodus Dimidiū plus toto

Quod in diuitiis non sit summa felicitas: documento maximo euidētissimoq; sunt homines ditissimi: quos mestos: anxios: sollicitos idētidem cō

ſpicimus: quorum felicitas bracteata. perſonata. ſupparata eleganter a Seneca appellatur: quaſi uelamento quodam adūbrata. ut foris et frōte beati uideantur. intus uero et in ſeceſſu animi infelices ac miſeri.

Felicitas pſonata.

Multi quos uulgus ob diuitias felices putat ſæpe dolent ſæpe ſuſpirant. interrogatus Anaxagoras quiſnā eſſet felix: Nemo inquit ex his quos tu felices exiſtimas.

Dictum Anaxagoræ.

Socrates apud Platonē īterrogatus a Polo felixne ei uideret̄ archelaus macedoniæ rex. neſcio eqdē. nūq̄. n apud ipm fui. Idē negauit magnū pſarū regē ſibi felicē uideri: qa inquit ignoro quo pacto ad eruditōnē iuſtitiāq; ſe habeat. Virtute enī non diuitiis felicitatem metiebatur.

An pſarū rex beatus.

Ait plautinus ſenex. odi ego aurū: multa multis ſæpe ſuaſit pperā: Vtinā inquit plinius noſter poſſet e uita in totū abdicari aurū. ſacra fameſ. ut celeberrimi auctores dixere. pſciſſum cōuitiis ab optimis qbuſq;. et ad pniciem uitæ repertum.

Plautus. Odi aurū

Apuleius aurū appellat metallum execrandū. Hinc haud īmerito Crates thebanus ut ab hiſtoricis pditū ē. et in decretis canonicis repetitū. magnum pōdus auri abiecit neq; putauit ſe poſſe et uirtutes et diuicias ſimul poſſidere.

Crates abiecit aurū

Democritus.

Nulli satis.

Inops quicūq; cupit.

Hinc Zeno audito rerum ſuarum naufragio: Iubet īquit fortuna me expeditius philoſophari.

Democritus quoq; quo magis uacuo aīo ſtudiis litterarū operaret: patrimoniū ſuū priæ donauit.

Et Anaxagoras poſſeſſiones īcultas reliqt pluris faciens doctrinā q̄ diuitias: cuius eſt illud ſcitum: Nō eſſem inquit ego ſaluus niſi iſtæ poſſeſſiones periſſent.

Huc adde: q nulli mortalium unq̄ tantum eſt q̄tum cupit: fortuna enim ut inquit epigrammatarius poeta: multis nimium dat: ſatis nulli: quanto diuitior quiſq; eſt tanto cupidior: qui autē cupit beatus eſſe nullo modo poteſt: Talis magnas inter opes inops eſt: et congeſto pauper in auro: ut clariſſimi auctores prodiderunt. Et ut ait Claudianus. Semper inops quicunq; cupit.

Et medius fidius ad uiuendum uelut ad natandum is melior: qui onere liberior.

Maiore inquit Seneca tormento pecunia poſſidetur: q̄ queritur. Preterea non ualent diuitiæ liberare a morbis: quibuſ īplicati mortales pro ualitudine impenderent perſicas gazas: homo autē egrotus: quāuis opulentiſſimus potentiſſimusq; beatus eſſe non poteſt: cum opus ſit proſperitate ad bene beateq; fruendum comportatis diuitiis.

Ex quibus omnibus euidenter colligimus diuiti
as non efficere ipsam felicitatem quã querimus:
quæq; finis est rerum omnium expetendarum.

An uirtus sit effetrix uitæ beatæ.

Seuerissimi sanctissimiq; philosophorum sum
mum bonum in honesto hoc est i ipsa uirtute po
suerunt existimantes solum sapiẽtem esse omnia:
hinc exiit illud oratianum. Sapientẽ
Ad summam sapiens uno minor est ioue / esse omía
Diues. liber. honoratus. pulcher. rex deniq; regũ.
Et profecto uirtus sicut auctor ẽ Seneca ĩ libro ad
galionem de uita beata: altum quiddam est excel
sum. et regale inuictum infatigabile: Virtutẽ in
templo inuenies. in foro in curia pro muris stan / Virtus al
tem. puluerulentam. coloratam. callosas habẽtẽ tũ qddã.
manus. Huic sententiæ subscribit Silius a quo uir
tus ita describitur.
Frons hirta nec unq̃ / cõposita mutata coma
Stans uultus et ore Silius de
Incessuq; uiro propior: letiq; pudoris. uirtute.
Celsa humeros: niueæ fulgebat stamine pallæ.
Dixit Ouidius Inuia uirtuti nulla ẽ uia.

Oratius uirtutem sic diffinit.

Virtus est uitium fugere et sapientia prima stulti
tia caruisse.

uirtus qd secūdū lucilium.

Lucilius satyræ cōditor uirtutē his uersibꝰ enarrat
Virtus ē homini scire id qđ quæq; habeat res.
Virtus scire hōi rectū utile qd sit honestum.
Quæ bona quæ mala: itē qd iutile turpe ihonestū
Virtus querendæ rei finem scire modumq;.
Virtus diuitiis precium persoluere posse.
Virtus id dare: quod re ipsa debetur honori.
Hostē ēē atq; inimicū hominū morūq; malorū:
Contra defensorem hominū morūq; bonorum:
Hos magnifacere: his bene uelle his uiuere amicū
Cōmoda preterea patriæ sibi prima putare:
Deinde parentum: tertia iā postremaq; nostra.

Plautus.

Poeta comicus in āphitrione sic inquit.
Virtus omnibus rebus anteit ꝓfecto.
Libertas. salus. uita. res. parentes. patria et progna
ti tutātur seruantur. Virtus omnia in se se habet.
omnia adsunt bona quem penes est uirtus.

Virtus recta ratio.

Seneca libro epistolarū. viiii. ad Lucilium: Virtus inquit est recta ratio. Augustinus ait Virtutem artem esse bene uiuendi. Memoratissimus est oratianus ille uersiculus.
Vilius argentū est auro: uirtutibus aurum.

Et ille.

Oratius.

Virtus est medium uitiorū et utrinq; reductum.

Autumat. M. Cicero in tusculanis questioni

bus ad beate uiuendum ſatis poſſe uirtutem: cui aſtipulatur Silius illo uerſu.

Ipſa quidem uirtus ſibimet pulcherrima merces.

Non abre fuerit ſubtexere uerſus luculentos: quibus graphice decẽterq; deſcribit uirtutẽ Claudianus cum ſic ait.

Ipſa quidem uirtus precium ſibi: ſolaq; late
Fortunæ ſecura nitet: nec faſcibus ullis
Erigitur plauſu ue petit clareſcere uulgi.
Nil opis externæ cupiens: nihil indiga laudis.
Diuitiis animoſa ſuis: immotaq; cunctis
Caſibus ex alta mortalia deſpicit arce.

Virtus a Claudiano celebrata.

Ait Oratius.

Virtus repulſæ neſcia ſordidæ
Intaminatis fulget honoribus.

Certe Pithagoras. Empedocles. Democritus. Plato ad hanc uirtutem percipiendam nauigauere: hanc peregrinationibus ſuſceptis ueſtigauere: hanc cumprimis predicauere tanquam beatitudinis effectricem.

Contrariorum ut inquiunt philoſophi contraria ſunt conſequentia: Si uitia efficiunt uitã miſeram conſequẽter uirtutes efficient beatam: ideo q; ſtoici dicunt ſapientem fore beatum etiam ſi obcecetur. obſurdeſcat. membris debilitetur. dolo

ribus crucietur.

Virtutem per se nō satis esse ad uitam beatā perficiendam.

Verum re diligenter perpensa et pēsitata decernimus in uirtute esse quidē plurima ad faciendā felicitatem: sed haud quaq̄ omnia: Nam felix ut inquit Aristoteles indiget preter uirtutem bonis corporis atq; fortunæ: stoici quidem dicunt sapiētem in rota et tormentis constitutum esse beatū. uel uolentes uel nolentes nihil dicūt: quorū dogma deludit Augustinus in.xviiii.de ciui.dei.cum in illis sit quidam superbiæ stupor.

Dogma stoicorū illusum.

Theophrastus: qui ex diuinitate loquēdi sibi nomen inuenit: in calisthene suo laudauit hanc sententiam: uitā regit fortuna non sapientia.

Indolentia illa hieronymi nō est dicenda summum bonū: quoniā i stultis ēē potest: felicitas aūt cū stultitia non copulatur: preterea aliud est non dolere aliud esse in uoluptate felicitateq;. Et ut inquit eleganter Seneca Indolentiam nūq̄ bonum dicam: quā habet cicada. habet pulex.

Indolētia hieronymi.

Qui uoluptatē cū honestate summū bonū esse dixerunt. hii dixerūt quidē aliquid: sed nō omnia complexi sunt perficientia felicitatem.

Aristoteles philosophorū īclytissimus i.x.ethico

rum felicitatem esse quãdam contemplatiuã ope rationem sic colligit: Deos omnes maxime felices existimant ac beatos: quas res tribuimus Dis agẽdas? iustas et iniustas? Ridiculum id foret si con tractibus et reddendis depositis sint occupati. At exercent liberalitatem? absurdum est credere illis esse nummos: Dormire illos non dicẽdum ut En dymionem, cum somnus ad dormientes ꝑtineat: Vigilare ergo et uiuere cuncti deum credunt: er go et operari: ociosam enim et ĩmobilẽ dicere na turam dei impium est: quod et Origenes testatur in tertio periarchon. Actiones autem deo nõ dan tur ut homini: quidnam itaq; aliud restat nisi cõ templatio: quare dei operatio beatitudine precel lens contemplatiua sine controuersia fuerit: Igit in hominibus cõtemplatio erit felicitas. Et homo operatione contemplatiua summe felix existet: quæ deo maxime est cognata: Verum indigebit prosperitate corporis et alimentis cum homo sit. Natura namq; ipsa non est ad contemplandum sufficiens: sed et corpus sanum esse oportet: et ali menta reliquumq; famulatum adesse: Itaq; uitæ degẽdæ ratio quieta maxime placuit philosophis

Sententia aristotelis de felicita te.

Origenes

Contẽpla tio est fe licitas.

in contemplatione et cognitōne posita rerū: quæ quia deorum erat uitæ simillima: sapiente est uisa dignissima. Ergo igitur ut aliquando concludamus latissimam de felicitate disputationem recurrendum nobis est ad ipsam diffinitionem: Est autē felicitas ut dudū dictum est plenitudo rerū optandarum: Hec autē plenitudo constat ex triplici genere bonorum. ex bonis animi. ex bonis corporis. ex bonis fortunæ: Cumulata hec bona faciūt absolutam felicitatem: quod ut planius et lucidius percipiatur: quid sit ip̄e homo: et ex quibus cōstet querendum est.

Felicitas plenitudo optandorum.

Homo neq; solum corpus ē: neq; anima sola: Sed ex anima simul et corpore compactus est: ꝑinde summum bonum hominis: quo fit beatus: ex bonis utrisq; conflatur: Qui uirtutem summū bonorum esse dixerunt in hoc lapsi sunt: qd' animum solum tuentes corpus omiserunt: Qui uoluptate corporis felicitatem metiuntur animum incultum ac ueluti pedisequum reliquerūt: Qui uero ex animi et corporis ac fortunæ bonis felicitatem constituerunt: hii ueritatem ipsam propius inspexerunt: eorumq; sententia tanquam optima uerissimaq; comprobatur: bona autē animi

Homo ex anima et corpore.

Felicitas ex trinis bonis.

uirtutes ſunt:et hec longe magis honoranda q̃ corporis ac fortunæ bona: Anima enim ut inquit uerissime Aristoteles in ſeptimo politicorum pre cioſior eſt corpore et pecuniis. Externa autẽ gra/tia animi expetuntur: non autem animus gratia illorum: principatũ inter bona animi obtinet pru dentia: quæ eſt cunctarum regina uirtutum ut ait Plato: hæc circa humana uerſatur. ut docet Ari ſtoteles in. vi. Ethicorum: unde Anaxagoram et Thalem ſapientes fuiſſe dicunt non prudẽtes: q propria commoda ignorarunt: et patrimonia cõ/tempſerunt. Socrates uirtutes omnes putabat eſſe prudentias: ceteræ uirtutes ut iuſtitia: quæ lucife/ro mirabilior exiſtimatur: ut fortitudo: quæ pro/pria uiri uirtus eſt. ut temperantia: quæ libidi nes obfrenat ſatis notæ. et a nobis alio loco fuſius explicatæ: Doctrinæ et ipſæ multiiugæ iter animi bona memorantur: quibus animus fit θειοτατοσ ideſt diuiniſſimus.

Bona ani mi.

Prudẽtia

Sapienteſ nõ prudẽ tes.

Bona corporis ſunt Valitudo. robur. pulchri/tudo. ſine quibus non poteſt eſſe uera felicitas: ex quo ſatis liquet diuitias non eſſe ſummum felici/tatis: cum bonam ualitudinem preſtare non poſ/ſint. meritoq; laudatur illud oratianum:

Bona cor poris.

Nõ domus aut fundus nõ æris aceruus et auri

Egroto domini deduxit corpore febres
Oratius . Non animo curas. ualeat poſſeſſor oportet
Si comportatis bene rebus cogitat uti .
Virtus quoq; ſine ualitudine corporis nõ ſatis fũ/
gi officio ſuo poteſt: Animus enim fulturis cor/
poris ſuſtinetur: cũ ſit uas et ueluti organon ani
Corpus mi ipſum corpus. Dixit Solomon non eſt cenſus
organum ſuper cenſum ſanitatis corporis. Vulgatiſſimus ẽ
animi. ille feſtiui poetæ uerſiculus uice ꝓuerbii celebra/
tus . Non eſt uiuere / Sed ualere uita.
Cãtilena Apud Platonẽ in gorgia Cantio conuiualis ce
conuiua/ lebratur: quã cantores in conuiuiis uſurpãt ita cõ
lis . cinentes: optimum quidem eſſe bene ualere: Secũ
Primũ be do loco formoſũ eſſe: Tertio habere diuitias bo/
ne ualere no modo partas. Idem mox paulo nihil inquit ſa
nitate eſt melius. Hec. M. Varro primigenia natu
ræ appellat: Alii prima naturæ. greci τα προτα
Primige/ φυσεωσ . De quibus. M. Cicero et Aurelius Au
nia natu/ guſtinus non parum multa prodiderunt.
ræ . Academici et peripatetici: ut potè philoſopho
rum nobiliſſimi probant hęc prima naturæ: i qui
bus numerant incolumitatem: ualitudinem: ſen/
Pulchri/ ſus integros: doloris uacuitatem: uires: pulchritu/
do dei do dinem: : quorũ cõſimilia ſunt in animo. Sine pul
num . chritudine non poteſt eſſe abſoluta felicitas. ideo

ꝙ dixit Aristoteles ꝙ non satis idoneus est ad felicitatem homo penitus deformis: Est eni forma dei munus: et ut inquit Homerus θεων ερικυδεα δωρα Deorum dona gloriosa nequaq̃ aspernanda. Verum ad hãc corporis incolumitatem firmitudinemq́ custodiẽdam: ut pote rem rerũ omnium pretiosissimã! Inuentæ sunt innumeræ medicinæ: tot Cerata: malagmata: emplastra: collyria: antidota: cataplasmata Excogitata sunt tot catapocia: tot pharmaca: tot medicatæ potiones inuẽtæ Compositiões et mixturæ inexplicabiles circũferũtur: q̃n et medicina a rubro mari atq́ ex India petit̃: ut ita fiat p̃ciosior: meritoq́ scripsit Plinius noster unã hãc artiũ ĩpatoribus quoq́ ĩperare / nullamq́ esse medicina fructuosiorem.

Malagmata. Catapocia.

Verum scito plus quotidianas exercitatiões ad sanitatem prodesse: q̃ medicos q̃ medicinã: exercitatione enim ut ait Fabius Quintilianus cuncta conualescunt: Sine qua ut inquit Galenus impossibile est hominem sanitate prosperrima diu frui: Et ut auctor est Auicenna ad sanitatis cõseruationem plurimum potest polletq́ exercitatio: cuius multæ sunt species.

Nulla ars medicina fructuosior. Exercitatio. Auicẽna.

Galenus exercitationẽ paruæ pilæ reliqs ãteponit

Galenus.

Celsus
Clara lecto nostra exercitatio.
Gymnastica
Pedotriuica.
Pedotriuesqui

Cõmode etiam exercent ut docet Cornelius Celsus. cursus: ambulatio: et clara lectio: qua nos prope peculiariter utimur: quotidie publicis lectionibus contentissime boantes: et rauim exerta uoce repurgantes.

Plato et Aristoteles gymnasticam cumprimis probant: qua uires augescunt: et sanitas inoffensa custoditur. precipit Aristoteles in octauo politicorum Adolescentes gymnasticæ et pedotriuicæ esse tradendos: Vbi pedotriuica: ut hoc quoq; in transcursu declaremus significatur exercitatio ptinens ad doctorem pedotriuem: est autem pedotriues ut docet Plato in libro de philosophia exercitationis magister: cuius officium est ut idem tradit in gorgia Corpora hominum formosa robustaq; efficere. Idem Plato adeo gymnasticam probauit: ut libro de re publica quinto feminas gymnastica exercendas esse censuerit: qui libro septimo de legibus gymnasticæ nomine exercitatiões omnes bellicas contineri docet: eamq; diuidit in saltationem et luctationem. prisci põtathlon nominauerunt Genus exercitatõnis his quinq; artibus constans. iactu disci. cursu. saltu. iaculatione, et luctatione.: id latini quinquertium uocãt: Vnde athletæ ipsi quinquertiones dicti: pancratiastẽ

Plato pbat gymnasticã
Põtathlõ
Quinquertiũ.
Pãcratiastes.

quoq; appellauerunt eum: qui in omni gymnasti ca exercitatione pugnaret et uinceret: et pancrati um dixerunt ipsum multiforme certamen de quo ita propertius.

Pancrati um.

Et patitur duro uulnera pancratio.

Pancratii meminit iurisconsultus titulo ad legem aquiliam his uerbis: Si quis in colluctatione uel in pancratio uel pugile: dum iter se exercentur a lius alium occiderit. quo in loco mera deliramen ta uigilans somniauit acursius: De Pancratio co piosius fusiusq; a nobis scriptum est in commen tariis propertianis.

Ergo igitur ad bona corporis custodienda ute mur exercitatione: quæ ut ait Cornelius celsus pri ma corporis curatio est: debetq; semper antecede re cibum in eo qui bene concoxit / amplior: i eo qui minus concoxit remissior. Valitudinem quo q; durabilem prestat ipsa frugalitas et uictus par simonia. Simplex enim cibus homini utilissimus: E contrario aceruatio saporum pestifera et cōdi menta pernitiosiora. Hippocrates in libro de fla tibus malam dietam uocat: quæ confit ex pluribꝫ cibariis multiformiq; alimonia: Nam ut iquit de center et frugaliter Oratius. Simul assis Miscueris elixa: simul conchilia turdis:

Simplex cibus salu berrimus

Hippo crates.

Versus memoria digni.

Dulcia se in bilem uertēt : stomachoq; tumultū
Lenta feret pituita.

Bona externa: quæ uocant: ut sunt diuitiæ / et honores: quæ uitam beatissimam perficere existimantur: in manu sunt ac potestate fortunæ: hec toto mundo: ut inquit eleganter Plinius Et locis omnibus omnibusq; horis omnium uocibus sola inuocatur et una nominatur: una accusatur: una agitur rea: una cogitatur: sola laudatur: sola arguitur: et cum cōuitiis colitur: uolubilisq; a plerisq; : et ceca etiam existimatur: Vaga: inconstans: incerta: uaria: indignorūq; fautrix: huic omnia expensa: huic omnia feruntur accepta: et in tota ratōne mortalium sola utranq; paginam facit. Hanc fortunam deam: qua renuente nihil secundum mortalibus contingere potest: Vario ritu multiiugis nominibus totus ueneratur orbis: Alii Rhānusiā Alii nemesim: Nortiam alii: Sortem alii nūcupāt: Tychen grecia omnis appellat.

Bona fortunæ.

Scitu dignum de fortuna.

Rhamnusia.
Nortia
Tyche

A fortuna fortunatos dicimus felices: quasi fortunæ alūnos aut filios: cui tantum tribuere ueteres romani: ut sexcentis templis totidemq; cognomentis fortunam ueneraretur: Namq; romæ colebatur fortuna cognomento primigenia. Viscat

Nomina fortunæ cōpluria.

ta.Pusilla.Fortis.Mascula.Cõuertens.Bene sperans.Virgo barbata: Sicuti plutarchus docet ĩ ꝓblematis et in libro. περι τυσ τυχησ των ρωμεων idest de fortuna romanorum: Hinc theophrastus scripsit in suo Calistene. Vitã regit fortuna non sapientia. Plautus quoq; sic ait in pseudolo: Centum doctorum hominum consilia hec deuincit dea fortuna: atq; hoc uerum est: perinde ut quisq; fortuna utitur: ita precellet atq; exinde sapere eum omnes dicimus. Magnam inquit M. tullius esse fortunæ uim in utranq; partem quis nesciat? Nam et cum prospero flatu eius utimur ad exitus perueniemus optatos: et cum reflauerit affligimur. Simulachrum fortunæ cum copia et gubernaculo deformant. ut auctor est Lactãtius libro tertio diuinarum ĩstitutionum: tanq̃ et hec opes tribuat. et humanarum rerum regimen obtineat: cui opinioni Virgilius quoq; subscribit: q fortunam omnipotentem uocat: Et Salustius crispus cum ait: Sed profecto fortuna ĩ omni re dominatur. hæc dea ut inquit Oratius pollens est: uel imo tollere de gradu mortale corpus: Vel superbos uertere funeribus triumphos. Et ut ait Ouidius.

Plutarchus de fortuna.

Simulachrũ fortunæ. Lactãtius

Nẽpe dat et quodcũq; libet fortuna rapitq; .
Tanta deniq; est uis atq; potentia fortunæ: ut ei locum in celo quoq; fecerint: quintus .n. ab horoscopo locus Appellatur bona fortuna ut docet Iulius firmicus in secundo matheseos: greco uocabulo: Agathotychen nũcupãt: quæ maxima societate cũ horoscopo iungitur: qa de trigono ab horoscopo uidetur: sextus uero locus mala fortuna nominat̃: qa nulla cũ horoscopo societate cõiũgit̃ .

Agatho tyche .

Mala fortuna.

Ergo igitur cum sint tria genera bonorũ: Animi: Corporis: atq; Fortunæ: Hæc ut ait Aristoteles in septimo politicorũ oportet adesse felici: Felicitas enĩ et uita beata cumulatur ex cumulo plenitudineq; istorum bonorum: quæ quanto fuerit cumulatiora: tãto fiet homo beatior: et ita erit uita beata beatior beatissima secundum academicos: Stoici uero hos gradus excludunt: apud quos nihil est rectius recto. nihil beatius beato. Bona aũt animi haud dubie censemus reliquis antepo nenda: probamus libram illam Critolai: qui cum in alteram lancem animi bona imponat in alteram corporis et externa: tantum propendere illam bonorum animi lancem putat: ut terram et maria deprimat.

Libra critolai.

Supereſt ut ueſtigemus exemplis an ĩ ullo mortalium cumulata fuerint ſimul hec omnia bona: ut merito felix et eſſe et dici meruerit. Lucius metellus pontifex. Conſul. dictator. magiſter equitum: qui primus elephantos / primo bello punico duxit in triumphum: decem maximas res optimaſq; conſummaſſe fertur: Fuit enim primarius bellator. optimus orator. fortiſſimus ĩperator: Auſpicio ſuo maximas res geri uoluit / maximo honore uti / ſumma ſapientia eſſe / ſummus ſenator haberi / pecuniam magnam bono modo ĩuenire / multos liberos relinquere / et clariſſimus in ciuitate eſſe. Sed quãuis hec omnia illi uni contigerint nec ulli alii poſt urbem conditam: felix tamen dici non debet: ſiquidem is Metellus orbam luminibus exegit ſenectam Amiſſis incendio: cũ Palladium raperet ex templo deæ ueſtæ. Huius quoq; nepos inter rara felicitatis humanæ exempla numeratur: Nam preter honores ampliſſimoſ cognomen quoq; macedonici a quatuor filiis illatus eſt rogo: uno pretore tribus conſularibus: duobus triumphalibus: uno cenſorio: quæ ſingula paucis contigere: Vnde a .M. Tullio dictum eſt. ueluti ꝓuerbialiter: Metelli ſperat ſibi quiſq; fortunam. Sed quis hunc iure felicem dixerit? cum

Exempla felicium ĩſignia.

Felicitas metelli.

Infortunium metelli.

Alterius metelli ꝓſperitas.

periclitatus ſit ad libidinẽ inimici Catinii Labeonis.tri.plebis : a quo in ipſo dignitatis ſuæ Flore ad tarpeium ſaxum raptus eſt ut precipitaretur : faucibuſq; intortis et expreſſo per os ſanguine Egre alterius tribuni interceſſione a limine ipſo mortis reuocatus: Alieno beneficio poſtea uixit.

Calamitas Metelli.

Diuum quoque Auguſtum uniuerſa mortalitas in hac felicitatis cenſura nuncupat : qui cum Caium ex filia nepotem in armeniã mitteret: optabat a diis immortalibus: ut illum Pompeii beniuolentia: Alexandri magni audacia: et ſua ipſius fortuna ſubſequeretur. Sed ſi diligẽter eſtimẽtur cuncta non pauciora infortunitatis: q̃ beatitatis documenta in eo reperientur : Inter quæ cũ primis numerari poſſunt hec: Repulſa in magiſterio equitum apud auunculum Ceſarem.triduana egroti latebra in palude philipenſi prelio. Et ut fatentur Agrippa et Mecenas aqua ſubter cutem fuſa turgida latera. Naufragia ſicula. Ruinæ põtis . tot ſeditiones militum . tot ancipites morbi corporis . Vulgatiſſima Iuliarum filiæ neptiſq; adulteria.aliaq; non pauca infortunia : Ex quibus fit ut infelix quidem dici non debeat / felix tamen eſſe non poſſit .

An auguſtus felix.

In hac felicitatis reputatione ſubit inclytum Creſi Lydorum regis exemplum: qui cum theſauris opibuſque luculentiſſimus: et omnibus fortunæ bonis exuberaret/ ſe omnium mortalium beatiſſimum eſſe exiſtimabat. ad quem cum perueniſſet Solon athenienſis unus ex ſeptem Greciæ ſapientibus: hoſpitaliterque in regiam exceptus/ iuſſu creſi a miniſtris circunductus eſt circa theſauros omniaq; : quæ mortales perinde ac beatiſſima admirãtur: Poſt hec Creſus Solonem ſciſcitatur ecquem uiderit iã omnium beatiſſimum: ſperans uidelicet ſe inter homines beatiſſimum eſſe Iſta percontabatur. tunc Solon ut pote philoſophus ab omni aſſentatione ſequeſtratus reſpondit ſe uidiſſe beatiſſimum Tellum athenienſem: quod illi in patria bene inſtituta filii erant honeſti et boni: eorumq; ſingulis liberi: hiq; omnes ſuperſtites: Et cum hoc uitæ: quantum in nobis ſitum eſt: bene traduxiſſet: obitus ſplendidiſſimus contigerat: ſiquidem prelio uiriliter dimicãs hoſte ĩ fugã uerſo pulcherrimã oppetierat mortem: quem athenienſes in eo quo

Exemplũ Creſi et Solonis.

Tellus beatiſſimus

occubuetat loco publice humauerunt magnifice qꝫ honorauerunt. Iterum Cresus interrogat quē nam secundum a Tello uidisset putans haud dubie secundas se beatitatis partes esse laturum. tūc Solon Cleobē īquit et Bithonem beatissimos uidi: quibus genus argiuum erat et uictus suppeditabat. ad hec corporis robur excellens: ut in certaminibus pariter ambo uictores extiterint: pietate quoqꝫ in matrem memorabiles: Nam cum dies festus Iunonis apud argiuos esset: oporteretqꝫ omnino matrem eorum ut pote sacerdotem ad solēne et statutum sacrificium curru uehi ab oppido ad fanum stadia circiter quinque ac quadraginta: morarenturqꝫ iumenta: tunc iuuenes hi iugū subeuntes boum uice plaustrum pertraxerunt: et ita mater sacerdos aduecta ad delubrum iunonis est curru a filiis ducto: quæ precata deam dicitur: ut Cleobi et Bithoni filiis suis daret id: quod optimū homini dari posset a deo: post hāc ꝑcationē ubi sacrificarunt epulati cum matre somno se dederunt: nec amplius sunt excitati: Sed in ipso delubro quiescentes mane inuēti sunt mortui: quorum statuas tanquam uirorum: qui optimi extissent: Argiui apud delphos collocarunt. et his q

Cleobis Bithon ī numero beatorū.

Iumentorū uicarii

Mors cleobis et bithonis

dē Solon ſecūdas beatitudinis partes tribuebat: ex quo Creſus conturbatus inquit. o hoſpes athe nienſis adeo ne tibi pro nihilo cōtemnitur noſtra felicitas: ut ne priuatis quidem uiris nos equipe randos ducas? tunc Solon neminem ante obitū appellandum eſſe beatum grauiter ac copioſe eſſe diſſeruit. aſſeruitq; hominem eſſe calamitoſum: Cum nullus humanæ uitæ dies rem prorſus talem qualem alius afferat: et in diurno tempore multa uideantur: quæ nemo uellet uidere: et multa tole rentur: quæ nolit quiſpiam tolerare. Sententiam Solonis fuiſſe uerıſſimam ipſius Creſi exitus com probauit: qui haud ita multo poſt magno impe rio ſpoliatus et a Cyro captus / ſuper ingentē py ram impoſitus / uinctus compedibus ē: ut uiuus concremaretur: Cui in tanta calamitate poſito ue niſſe in mentem Solonis ferunt: quod ſibi ab eo olim dictum foret / ex uiuentibus beatum eſſe ne minem: tunc creſus ingemiſcens ter ſolonem no minaſſe ſublatiſſima uoce proditur. Admiratus ob hoc Cyrus iuſſit interpretes perconctari: quiſ nam hominum aut deorum is eſſet Solon: quem in dubiis caſibus ſolum imploraret: At Creſus ni hil diſſimulans cuncta: quæ a Solone audiuerat

Nemo be atus ante obitum.

Creſus ex utus re gno et ca ptus.

C 5 3

renarrauit: quæ ubi ad Cyrum perlata sunt: tunc rex ille ut pote qui sapiẽtior esset q̃ Cresus: et Solonis oraculum ex presentibus exemplis comprobatum esse conspiceret: non solum cresum missũ fecit: sed summo etiam honore quoad uixit apd' se habuit: ex quo uisus est Solon eadem oratione alterum seruasse ex regibus / Alterũ cautiorẽ prudentiorẽq; reddidisse. Auctores Herodotus / Plutarchus. Marcus Cicero. et ceteri. ob hoc dixit poeta satyricus.

Iuuenalis

Et Cresum: quem uox iusti facunda Solonis
Respicere extremæ iussit spatia ultima uitæ.

Hinc exiit illud Nasonis:

Ouidius.

Sed scilicet ultima semper Expectanda dies homini est: diciq; beatus
Ante obitum nemo supremaq; funera debet.

Aristoteles tamen huic Solonis sententiæ alacriter reclamat ac refragatur: qui ait ĩ primo ethicorum. beatos dici uiuẽtes: cũ felicitas operatio sit.

Nemo felix.

Ceterum si uerum facere iudicium uolumus ac repudiata omni fortunæ ãbitione decernere: mortalium nemo est felix: Abunde igitur atq; ĩdulgẽter fortuna deciditur cum eo: qui iure dici nõ infelix potest. quippe ut omnia bona affatim suggerantur certe ne lassescat fortuna metus est: quo

ſemel recepto ſolida felicitas eſſe non poteſt: meritoqꝫ Chryſippus laudare ſolebat Euripideū carmen illud.

Nemo mortalis eſt: quem non attingat dolor morbuſqꝫ. et ut iquit uerifſime Plinius: q̄ multos accepta afflixere imperia: q̄ multos bona perdidere et ultimis merſere ſuppliciis: Ita eſt profecto. alius de alio iudicat dies: et tamē ſupremus de omnibus: ideoqꝫ nulli credendum eſt. q̄d qđ incertū ac fragile eſt hoc munus naturæ: quicquid datur nobis. quid qđ extimatione nocturnæ quietis dimidio qſqꝫ ſpatio uitæ ſuæ uiuit: pars æqua morti ſimilis exigitur. Nec reputantur infantiæ anni: qui ſenſu carent: nec ſenectæ in penam uiuacis. Adde tot periculorū genera. tot morbos. tot metus. tot curas. totiens inuocatam mortem: ut nullum frequentius ſit uotum. Natura uero nihil hominibus breuitate uitæ preſtitit melius. hebeſcūt ſenio ſenſus: membra torquentur: premoritur uiſus, auditus, inceſſus, dentes etiam, ac ciborū inſtrumenta labaſcunt. Et tamen uitæ hoc tempus annumeratur. ergo pro miraculo Et id ſolitarium reperitur exemplum: Xenophi

Carmen Euripidis

Sup̄mus dies iudicat de omnibus.

Hebetantur ſenio ſenſus.

Xenophilus ſaniſſimus.

c5c4

lum musicum centum et quinqꝫ annis uixisse si/
ne ullo corporis incommodo: Itaqꝫ censeo optan/
dum esse orandumqꝫ ab ultramundano deo: ut
quoniam nemo mortalium felix est: ita nos foue/
at ne infelices dici iure possimus.

Sed iam complicanda sunt uela: ac inhibendi remi: et receptui canendum est. Audistis pauca quedam Viri splendidissimi opinor non ingrata super felicitate. plura scio dici potuisse et copiosius et elegantius: sed parcendum fuit aurium fastidio: In hac enarratione monstrauimus inter cetera quosdam sensisse illos esse felices: qui ocio rustico fruerentur, quo circa: ut ex aliqua parte participes huiusce felicitatis efficiamur: Enarrabimus publico gymnasio Virgiliū et Columellam duos agricolationis conditores luculentissimos: Alterum uersu: Alterum pedestri oratione rē rusticam eleganter et graphice explicantes: Nos uero pro uirili parte dabimus operā ut lectiones nostræ dapibus rusticanis / et urbanis iuxta conditæ sint: hoc est utilitate et uoluptate saturos reddant auditores. Videor meo iure institutoqꝫ prope solemni facturus: si orationem uersiculis clusero.

Distichon ad auditores
extemporaliter effusum.

Felix cui constant bona corporis et bona mētis
Nec non fortunæ munera parca deæ.

Endecasyllabon ad illustrissi
mum Iohannē Bentiuolum.

Felix o nimis et beate princeps.
Cuius presidio est beata felix
Pollens felsina: Nos sumus quieti.
Hoc pro te superos libens precabor:
Vt donent tibi nestoris senectam:
Augusti decus: et uicem metelli.
Sit natis quoq͛ faustitas parentis:
Pro me hoc debeo te rogare princeps
Vt molli foueas pium clientem
Afflatu niueæ beatitatis.

Eiusdem Endecasyllabon ad Germaniam.

O Germania muneris repertrix:
Quo nil utilius dedit uetustas:
Libros scribere quæ doces premendo.

c 55

Felix frugibus: inclyta et metallis:
Et diues pecoris: feraxq; gemmæ:
Quod glessum uocitant tui parentes:
Electrum attica: Succinum latini.
Pollens principibus: potens uirorum:
Qui glaucis oculis Comaq; flaua:
Grandes corpore: spiritu feroces:
Septi robore: prodigiq; uitæ
Hostes aggrediuntur et lacessunt.
O germania gloriosa salue:
Tu uasa ex oricalcho: et apparatum
Mensarum nitidum ære: machinasq;
Ad nos belligeras subinde mittis.
Abste turba uenit scholasticorum:
Hoc qui gymnasium excolunt opimant:
Iam doctum et latialiter sonantes
Tris nuper quoq; regulos badenses
Lautos magnificos probos dedisti.
Inter quos Iacobus enitescit:
Lingua dexteritate comitate
Cultu: mundiciis: nitore. uictu.
Clarus. munificus. potens. disertus.
Splendorq; et columen scholasticorum
At Germania præpotens alumnos
Ad nos consimiles subinde mitte.

O P V Sculũ hoc de felicitate luculentũ ĩpreſſo ria Platonis de Benedictis Bononiæ incude egre giis his caracteribus excuſſum Anno ſalutis Mil leſimo quadringenteſimo nonageſimo quinto Calendis aprilibus lector amplectere et foue ſi fe lix eſſe cupis.

REGISTRVM.

Primo folio continetur Epiſtola Deinde
a.b.c.d.omnes ſunt quaterniones.

BIBLIOTECA
XV
FIRENZE

